86/14
Advies vereenvoudiging Wet OR

SER Sociaal-Economische Raad

Sociaal-Economische Raad

De Sociaal-Economische Raad (SER) is in 1950 ingesteld bij de Wet op de Bedrijfsorganisatie (Wet BO). Hij is representatief samengesteld uit vertegenwoordigers van ondernemers, en van werknemers en uit onafhankelijke deskundigen.
De SER is op grond van de Wet BO belast met bestuurlijke en toezichthoudende taken met betrekking tot de publiekrechtelijke bedrijfsorganisaties (produktschappen en bedrijfschappen). Tot de taken van de SER behoren verder: de regering adviseren over sociale en economische vraagstukken, richting geven aan (nieuwe) ontwikkelingen in het bedrijfsleven (bijv. beleidsonderbouwend onderzoek, fusiecode) en uitvoering geven aan bepaalde wetten (zoals de Wet Assurantiebemiddeling, de Vestigingswet Bedrijven en de Wet op de Ondernemingsraden).
De SER wordt bij de uitvoering van zijn functies bijgestaan door vaste en tijdelijke commissies, waarvan sommige onder bepaalde voorwaarden ook zelfstandig werkzaam zijn.

De belangrijkste adviezen die de SER uitbrengt, worden in boekvorm uitgegeven. Zij zijn tegen kostprijs verkrijgbaar.
Een overzicht van recente publikaties wordt op aanvraag gratis toegezonden.

Het maandelijkse SER-Bulletin geeft uitgebreid nieuws en informatie over de SER.

Dienst In- en Externe Betrekkingen
Sociaal-Economische Raad
Bezuidenhoutseweg 60
Postbus 90405
2509 LK Den Haag

Advies vereenvoudiging Wet OR

Advies inzake vereenvoudiging van de Wet op de ondernemingsraden

Uitgebracht aan de ministers van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Justitie en Economische Zaken

Publikatie nr. 14 – 24 oktober 1986

SER Sociaal-Economische Raad

ISBN 90-6587-254-X

Inhoudsopgave

1. Inleiding 5

2. Problematiek 6

3. Adviesaanvrage 9

4. Oordeel van de Raad 10

Bijlagen:
1. Adviesaanvrage van 18 juli 1985 met bijlage 37
2. Samenstelling Commissie Ondernemingsraden 57
3. Brief aan de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid d.d. 21 augustus 1986 59

1. Inleiding

1.1 Bij brief van 18 juli 1985 heeft de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, mede namens zijn ambtgenoten van Justitie en van Economische Zaken, aan de Sociaal-Economische Raad verzocht hem van advies te dienen over een aantal voorstellen tot vereenvoudiging van de Wet op de ondernemingsraden (WOR) 1).

De minister grijpt in de inleiding van de adviesaanvrage terug op de brief van 21 december 1982, waarbij de Raad hem zijn advies 82/23 inzake de beroepsmogelijkheden op grond van de WOR aanbood. In die brief had de Raad reeds de aandacht gevestigd op de veelheid van instanties en de ingewikkeldheid van de proceduremogelijkheden die de WOR kent. De Raad kondigde aan dat zijn Commissie Ondernemingsraden deze problematiek nader zou onderzoeken.

Met dat onderzoek had de commissie een aanvang gemaakt toen de adviesaanvrage werd ontvangen, doch tot afgeronde conclusies was zij nog niet gekomen. Na ontvangst van de adviesaanvrage heeft de commissie haar werk aan de hand van de daarin vervatte voorstellen voortgezet.

1.2 De voorbereiding van het advies heeft de Raad, zoals voor de hand lag, in handen gegeven van zijn Commissie Ondernemingsraden 2).

De Raad heeft dit advies vastgesteld in zijn openbare vergadering van 24 oktober 1986. Het verslag van deze vergadering is verkrijgbaar bij het secretariaat van de Raad.

1.3 In het volgende hoofdstuk wordt een korte schets gegeven van de aard van de problematiek die in dit advies aan de orde is. Vervolgens geeft hoofdstuk 3 een aanduiding van de hoofdlijn van de voorstellen welke de adviesaanvrage bevat.
In hoofdstuk 4 bespreekt de Raad elk van deze voorstellen (in paragraaf 4.6), na eerst (in de paragrafen 4.1 tot en met 4.5) enkele uitgangs- en toetsingspunten te hebben ontwikkeld en enige algemene aspecten te hebben besproken.
Bij de bespreking van de afzonderlijke voorstellen van de adviesaanvrage is het onvermijdelijk dat ook op juridisch-technische kwesties wordt ingegaan.

1) Zie bijlage 1.
2) Zie voor de samenstelling van de Commissie Ondememingsraden en haar secretariaat bijlage 2.

2. Problematiek

De gecompliceerdheid van de Wet op de ondernemingsraden wordt in belangrijke mate veroorzaakt doordat zij voorziet in een groot aantal procedures van uiteenlopende aard. Deze procedures kunnen worden onderscheiden in:
a. administratiefrechtelijke procedures en
b. burgerrechtelijke procedures.

Ad a

De administratiefrechtelijke procedures zijn hoofdzakelijk de procedures welke leiden tot administratieve beslissingen die in het kader van de WOR door de bedrijfscommissies (BC's) moeten worden genomen alsmede de bijbehorende beroepsprocedures. De WOR geeft in 24 gevallen – alle nauwkeurig in de wet aangegeven – aan de BC opdracht om (beleids)beslissingen te nemen die bindend zijn voor ondernemer en/of ondernemingsraad 3). De beslissingen van de BC's zijn deels van bestuurlijke en deels van geschilbeslechtende aard. Bij de laatstbedoelde beslissingen gaat het in hoofdzaak om geschillen tussen ondernemer en ondernemingsraad (OR).
Het merendeel van de beslissingen van de BC is vatbaar voor beroep bij de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid: artikel 44 wijst de appellabele beslissingen aan. Het gaat hier om zogenoemd 'vol beroep', dat wil zeggen de minister heeft een onbeperkte beoordelingsbevoegdheid: hij toetst de beslissingen zowel aan het (geschreven en ongeschreven) recht als aan zijn eigen beleidsopvattingen. Van de meeste ministeriële beslissingen op het beroep staat eveneens beroep open, en wel op de administratieve rechter, namelijk de Afdeling rechtspraak van de Raad van State. De Afdeling rechtspraak toetst echter alleen de rechtmatigheid van de aangevochten ministeriële beslissingen, en wel aan de hand van de vier in artikel 8 van de Wet administratieve rechtspraak overheidsbeschikkingen vermelde toetsingsnormen.

Ad b

De burgerrechtelijke procedures zijn procedures tussen ondernemer en OR die gevoerd worden voor de burgerlijke rechter, en wel in de meeste gevallen voor de kantonrechter (KR) en in één geval voor de Ondernemingskamer van het Gerechtshof te Amsterdam.
De meeste procedures voor de KR vloeien voort uit vorderingen tot naleving: artikel 36 tweede lid bepaalt dat OR en ondernemer bij de KR van elkaar de naleving kunnen vorderen van de in deze

3) Voor een overzicht van de betrokken wetsartikelen zij verwezen naar de bijlage bij de adviesaanvrage (bijlage 1 bij dit advies).

bepaling aangegeven verplichtingen welke op allerlei plaatsen in de WOR zijn neergelegd. Het gaat hier derhalve om geschillen tussen OR en ondernemer over de vraag of ondernemer en OR krachtens de WOR tot bepaalde handelingen verplicht zijn dan wel de vraag of die verplichtingen op de juiste wijze zijn nageleefd. Het verzoekschrift aan de KR is niet ontvankelijk wanneer de verzoeker niet vooraf de bemiddeling van de BC heeft ingeroepen; het verslag van bevindingen van de BC moet aan de KR worden overgelegd. Van de uitspraak van de KR staat hoger beroep open op de rechtbank en daarvan beroep in cassatie op de Hoge Raad.
Artikel 27 lid 5 voert daarnaast een bijzondere procedure voor de KR in. Artikel 27 bepaalt dat de ondernemer voor een aantal, in lid 1 van dit artikel genoemde besluiten de instemming nodig heeft van de OR dan wel, ingeval de OR zijn instemming heeft onthouden, de vervangende goedkeuring van de BC. Ingevolge lid 5 is zo'n besluit nietig indien het is genomen zonder de instemming van de OR of de vervangende goedkeuring van de BC: de OR moet evenwel de nietigheid binnen een maand inroepen. Is de ondernemer van mening dat de OR ten onrechte een beroep op de nietigheid heeft gedaan, dan kan hij aan de KR een beslissing vragen; van die beslissing staat alleen beroep in cassatie open.
De procedure voor de Ondernemingskamer (OK) is geregeld in artikel 26. De OR kan bij deze rechter beroep instellen tegen een besluit van de ondernemer als bedoeld in artikel 25. De OK beoordeelt uitsluitend of de ondernemer bij de afweging van de betrokken belangen in redelijkheid tot zijn besluit had kunnen komen.

Het naast elkaar bestaan van al deze administratiefrechtelijke en burgerrechtelijke procedure- en beroepsmogelijkheden moge historisch verklaarbaar zijn 4), doch vormt thans wel een ingewikkeld en daardoor voor veel OR-leden en ondernemers moeilijk toegankelijk stelsel. Het stelsel geeft bovendien aanleiding tot allerlei juridische problemen. De onderlinge verhouding van de beide soorten procedures is niet steeds duidelijk. Dezelfde rechtsvragen kunnen zich voordoen zowel in de administratief- als in de burgerrechtelijke procedures, waarbij evenwel de eenheid van rechtspraak niet is gegarandeerd, omdat de Afdeling rechtspraak van de Raad van State en de Hoge Raad beide rechtspreken in hoogste ressort en aan elkaars uitspraken niet zijn gebonden. Bovendien is niet steeds beroep op de Afdeling rechtspraak of op de Hoge Raad mogelijk 5). Er kunnen zich gevallen van samenloop voordoen; zo kunnen de procedure van artikel 27 lid 5 en die van artikel 36 lid 3 laatste volzin tot hetzelfde rechtseffect leiden. De vele mogelijkheden van beroep en hoger beroep werken bovendien het voeren van (vooral administratiefrechtelijke) procedures van allerlei aard in de hand.
In de administratiefrechtelijke procedures speelt steeds de BC een formele rol. De BC's zijn – gelijk reeds gezegd – geroepen om in een groot aantal gevallen bindende beslissingen te nemen, waarvan de meeste voor beroep vatbaar zijn. In de praktijk blijkt dat deze beslissende taak de BC's mede als gevolg van hun paritaire samenstelling voor problemen kan plaatsen.

4) Beide procedures zijn ingevoerd in de WOR van 1971 en hebben later uitbreiding ondergaan. In de memorie van toelichting op de WOR van 1971 werd een en ander gemotiveerd; met name werd daarin uiteengezet waarom in artikel 36 werd gekozen voor een procedure voor de burgerlijke rechter en niet voor de administratieve rechter; artikel 44 inzake de mogelijkheid van beroep op de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid geeft blijkens de memorie van toelichting alleen een beroepsmogelijkheid voor enkele 'tamelijk belangrijke' beslissingen van de BC. De mogelijkheid van beroep van ministeriële beslissingen vloeit niet voort uit de WOR, maar uit de Wet administratieve rechtspraak overheidsbeschikkingen (Wet AROB).
5) Geen beroep op de Afdeling rechtspraak is mogelijk van besluiten met algemene strekking; het cassatieberoep bedoeld in artikel 27 lid 5 is ten gevolge van het bepaalde in artikel 100 Wet op de rechterlijke organisatie slechts in beperkte mate mogelijk.

In de adviesaanvrage wordt als een mogelijke belangrijke oorzaak van de ingewikkeldheid van het procedurestelsel van de WOR genoemd het in die wet gemaakte onderscheid tussen beleidsgeschillen en juridische geschillen tussen OR en ondernemer, met voor elk van beide categorieën een verschillende procesgang: de beleidsgeschillen worden langs administratiefrechtelijke weg beslecht door de BC's met meestal de mogelijkheid van beroep en hoger beroep, de juridische geschillen langs burgerrechtelijke weg door de KR met de mogelijkheden van hoger beroep en beroep in cassatie. De adviesaanvrage vermeldt dat dit onderscheid met de WOR van 1971 is geïntroduceerd en dat bij de wetswijzigingen van 1976 en 1979 het aantal procedures aanzienlijk is uitgebreid, met als resultaat dat naast elkaar zijn ontstaan omvangrijke administratiefrechtelijke en burgerrechtelijke procedures in drie instanties. Dit strikte onderscheid tussen beslissing van beleidsgeschillen via een administratieve procedure en beslissing van juridische geschillen via een burgerrechtelijke procedure wordt in de adviesaanvrage als thans minder vanzelfsprekend aangemerkt: in de eerstbedoelde procedure moeten veelal ook rechtsvragen worden beantwoord, terwijl de burgerlijke rechter tegenwoordig op verschillende rechtsgebieden uitspraken doet met belangrijke beleidsmatige aspecten.

3. Adviesaanvrage

Naar de mening van de adviesvragende bewindslieden kan vereenvoudiging van de Wet op de ondernemingsraden ter zake van de in het vorige hoofdstuk geschetste problematiek het best worden bereikt door in de WOR een beperking aan te brengen in het aantal instanties dat belast is met het nemen van beslissingen.
Vanuit dit gezichtspunt wordt in de adviesaanvrage een reeks voorstellen tot wetswijziging ontwikkeld, welke te zamen bewerkstelligen dat de BC's hun beslissingsbevoegdheid verliezen. Dit heeft tot effect dat alle aan die bevoegdheid verbonden administratiefrechtelijke procedures met de bijbehorende beroepsmogelijkheden uit de WOR worden verwijderd. Behouden worden alleen de burgerrechtelijke procedures.
Geconstateerd kan worden dat aldus van deze voorstellenreeks een sterk vereenvoudigende werking uitgaat.
Uiteraard kon de adviesaanvrage niet volstaan met het schrappen van alle 24 beslissingstaken die de BC thans heeft: het was noodzakelijk voor elk van de betrokken wetsbepalingen een voorziening te ontwerpen die op adequate wijze in de plaats treedt van de opgeheven beslissingsbevoegdheid.

Met hun opzet de BC's te ontlasten van hun beslissende taak, hebben de adviesvragende ministers niet beoogd de BC's buiten spel te zetten. Integendeel, de adviesaanvrage stelt voor de bemiddelende taak van de BC's te versterken door hun een zwaarwegende adviestaak ten behoeve van de KR toe te kennen: daartoe zou artikel 36 lid 5 aldus worden aangevuld dat de daarin neergelegde verplichte inschakeling van de BC niet alleen tot doel heeft tussen partijen te bemiddelen vóórdat zij zich met hun geschil tot de KR wenden, maar tevens om aan de KR een met redenen omkleed schriftelijk advies voor de oplossing van het geschil te verstrekken: het advies van de BC dient door de KR in zijn overwegingen te worden betrokken, de KR zal afwijking van het advies in zijn uitspraak moeten motiveren.
De adviesaanvrage groepeert de diverse voorstellen in een twaalftal paragrafen. Daarin gaat het overigens niet alleen om de beslissingstaken van de BC, maar komen ook beslissingstaken van de minister en van de Raad aan de orde.

4. Oordeel van de Raad

4.1 De Raad is van oordeel dat het gewenst is te zoeken naar wegen ter gehele of gedeeltelijke oplossing van de geschetste problematiek. De ingewikkeldheid van de WOR op het punt van procedures en beroepsmogelijkheden wordt algemeen als hinderlijk ervaren en de noodzaak ervan wordt betwijfeld. Vereenvoudiging van de WOR op dit punt zou van belang zijn voor zowel de OR-leden als de ondernemers en evenzeer voor de BC's. De toepasbaarheid en de goede werking van de WOR zouden met een vereenvoudiging zijn gediend.
De Raad beschouwt dan ook de adviesaanvrage als een belangrijke bijdrage aan het denken over de mogelijkheden van aanpassing van de WOR op het onderhavige terrein.

4.2 Bij het beoordelen van de voorstellen van de adviesaanvrage is de Raad uitgegaan van een aantal beleidsmatige overwegingen. Deze zijn:

a. de eigen verantwoordelijkheid van de werkgever en zijn werknemers op ondernemingsniveau dient te worden benadrukt: de partijen binnen de onderneming moeten zoveel mogelijk zelf door overleg tot een oplossing komen voor de tussen hen gerezen problemen, zodat wordt vermeden dat instanties buiten de onderneming een beslissing moeten nemen. Daartoe zou de bemiddelingsfunctie van de BC moeten worden versterkt;
b. een vereenvoudigingsoperatie met betrekking tot de procedures mag niet leiden tot wezenlijke materiële wijziging in de positie of de bevoegdheden van de OR of de ondernemer;
c. de vereenvoudiging moet substantieel zijn en door grotere heldersheid van procedures bijdragen tot beter functioneren van de OR en van het interne overleg in de onderneming.

4.3 Met betrekking tot de eerste overweging, namelijk dat de eigen verantwoordelijkheid van werkgevers en werknemers zoveel mogelijk tot haar recht moet komen, wil de Raad nog het volgende opmerken.
Het is naar de mening van de Raad juist op dit vlak dat de BC – als instantie waarin de verenigingen van werkgevers en van werknemers die representatief zijn voor de betrokken bedrijfstak, samenwerken ter bevordering van de goede toepassing van de WOR – meer nog dan thans een belangrijke rol kan vervullen. De hulp van de BC wordt thans reeds in veel gevallen ingeroepen wanneer ondernemer en OR een verschil van inzicht hebben over de toepassing van de WOR. Vooral in deze informele bemiddelende en adviserende sfeer blijkt de BC goed werk te kunnen verrichten. Zij kan voorkómen dat conflicten zich

verharden en zij kan aan partijen suggesties doen waardoor deze alsnog zelf vanuit hun eigen verantwoordelijkheid tot een oplossing kunnen komen.

De bemiddelende functie van de BC is thans reeds in de WOR neergelegd, en wel in artikel 36 lid 5. Aldaar is bepaald dat gerechtelijke procedures voor de KR over naleving van de WOR slechts mogen worden gevoerd nadat de bemiddeling van de BC is ingeroepen: het verzoekschrift aan de KR is niet-ontvankelijk wanneer niet aan dit voorschrift is voldaan; bij het verzoekschrift aan de KR moet het 'verslag van bevindingen' dat de BC over haar (mislukte) bemiddeling moet opstellen, worden overgelegd. De ratio van deze bepaling is blijkens de wetsgeschiedenis dat het voeren van de onderhavige gerechtelijke procedures zoveel mogelijk moet worden voorkomen. De BC weet zich derhalve reeds thans verplicht actief te bemiddelen teneinde zo mogelijk te voorkomen dat partijen zich tot de rechter wenden.

De Raad meent dat deze functie van de BC een zwaarder accent moet krijgen en tevens dat bereikt moet worden dat de ondernemer en de OR die in een conflict zijn geraakt (hierna veelal als 'partijen' aangeduid) zich openstellen voor de bemiddeling van de BC. De bemiddelingstaak van de BC zal met name moeten bestaan in een duidelijke analyse van het conflict, ook ten behoeve van partijen zelf (het opsporen van de wezenlijke geschilpunten, hun oorzaken en achtergronden), en in het, samen met partijen, zoeken naar oplossingen; de BC kan daartoe aan partijen suggesties en (compromis)voorstellen doen. Voor het geval de bemiddelingspogingen van de BC uiteindelijk toch niet tot een vergelijk leiden, zou de Raad de bemiddelingstaak van de BC aldus in de wet zelf versterkt willen zien dat de BC in de laatste fase, ter afsluiting van haar bemiddelingspogingen, aan partijen een concreet advies uitbrengt. Dat advies zal onderdeel moeten uitmaken van het 'verslag van bevindingen' van de BC. De Raad gaat ervan uit dat partijen, voordat een van hen zich tot de KR wendt, zich over dat advies eerst nog eens onderling beraden om te zien of zij op basis daarvan niet alsnog tot overeenstemming kunnen komen.

4.4 Eerst wanneer de bemiddeling en advisering door de BC er ten slotte toch niet toe leiden dat partijen hun geschil zelf oplossen, ligt de weg naar de rechter open.
Deze rechter is de kantonrechter (KR). Tegen diens uitspraken (zogenoemde beschikkingen) staat hoger beroep open bij de arrondissementsrechtbank, terwijl de uitspraken van de rechtbank vatbaar zijn voor beroep in cassatie.
De Raad wil hier wijzen op het grote bezwaar dat zowel voor de ondernemer als voor de OR verbonden is aan met name de lange duur van al deze procedures; met het verkrijgen van een uitspraak van de Hoge Raad kunnen jaren zijn gemoeid. Tijdens de duur van de procedures bestaat onzekerheid over de rechtspositie van partijen uit hoofde van de WOR. Dit kan tot hoogst ongewenste situaties leiden. De Raad wil er daarom op wijzen dat de KR krachtens artikel 429k Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering

de mogelijkheid zal hebben om desverlangd zijn eindbeschikking uitvoerbaar bij voorraad te verklaren 6), zodat de uitspraak ook rechtseffect heeft nádat hoger beroep is ingesteld. Deze mogelijkheid zal met name van belang kunnen zijn voor de later in dit advies nog te bespreken beschikkingen waarbij de KR (vervangende) goedkeuring hecht aan besluiten van de ondernemers die niet de instemming hebben verkregen van de OR.
Voorts wil de Raad in dit verband wijzen op de mogelijkheid tot het voeren van korte gedingen in het kader van de WOR ingeval spoed is geboden; deze mogelijkheid is inmiddels ook algemeen erkend voor de OR. In de praktijk treden kort-gedingprocedures vaak in de plaats van gewone procedures.

4.5 Zoals in hoofdstuk 3 vermeld strekken de voorstellen van de adviesaanvrage ertoe alle beslissingstaken van de BC op te heffen. In het vervolg van dit advies zal blijken dat de Raad deze strekking van de adviesaanvrage voor een groot deel kan volgen: ten aanzien echter van een bepaalde groep van de huidige beslissingstaken lopen de meningen in de Raad uiteen. Het betreft hier de beslissingen welke de BC heeft te nemen betreffende de inrichting en structuur van het zogenoemde vertegenwoordigend overleg binnen de onderneming. Daaronder vallen de aanwijzing van een groep van personen die geacht worden in de onderneming werkzaam te zijn (artikel 1 lid 4), de samenvoeging en splitsing van ondernemingen (artikel 1 leden 5 en 6), de ontheffing van de verplichting tot het instellen van een OR alsmede de opheffing van vrijwillig ingestelde OR'en (artikel 5 lid 1 en artikel 49a) de instelling van OR-commissies (artikel 15), de instelling van groeps- en centrale OR'en (artikel 33) en de inhoud en opzet van OR-reglementen (artikelen 8 en 48). Al deze beslissingen raken de vraag of er vertegenwoordigend overleg in de onderneming zal zijn (al of geen ontheffing van de OR-plicht) en zo ja op welke wijze en voor welke groepen personeel dat overleg zal functioneren.
Dit meningsverschil komt hierna in dit advies bij de bespreking van de afzonderlijke, ten aanzien van elk der genoemde artikelen gedane voorstellen telkenmale naar voren (paragraaf 4.6 onder de punten 4, 7, 9, 10 en 11). Dit kan de indruk wekken alsof het om onderscheiden meningsverschillen gaat, terwijl in wezen een en dezelfde kwestie aan de orde is. De Raad meent er daarom goed aan te doen het onderhavige meningsverschil te behandelen voorafgaande aan de bespreking van de afzonderlijke, in twaalf punten gegroepeerde voorstellen van de adviesaanvrage.

*Een deel van de Raad**) is van oordeel dat de huidige taak van de BC als beslissende instantie (in eerste aanleg) moet worden gehandhaafd ten aanzien van aangelegenheden betreffende de inrichting en de structuur van het vertegenwoordigend overleg in de onderneming. Dit betekent dat geschillen inzake deze aangelegenheden niet aan de burgerlijke rechter ter beslissing zullen (kunnen) worden voorgelegd, zoals in de adviesaanvrage ligt besloten. Dit raadsdeel overweegt daartoe het volgende.
In tegenstelling tot de burgerlijke rechter hebben de BC's op dit gebied een belangrijke ervaring. De betrokken aangelegenheden zijn dikwijls complex en vergen een grote mate van vertrouwd-

*) Bestaande uit de werknemersleden en de kroonleden mevrouw Epema-Brugman en Fase.

6) De adviesaanvraag stelt voor, zoals later in het advies nog ter sprake zal komen, de artikelen 429a en volgende Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (de zogenoemde verzoekschriftprocedure), en dus ook artikel 429k (alsmede artikel 429p), van toepassing te doen zijn op alle gedingen voor de KR uit hoofde van de WOR.

heid met de verscheidenheid in organisatorische structuur van ondernemingen; bovendien kunnen op dit punt juist kenmerkende verschillen tussen bedrijfstakken bestaan. De BC's zijn, als instanties waarin werkgevers- en werknemersverenigingen in de bedrijfstakken samenwerken, met deze organisatorische kwesties inderdaad vertrouwd en daardoor in staat bij te dragen aan het vinden van oplossingen wanneer ter zake geschillen tussen ondernemer en OR ontstaan. Handhaving van een beslissende taak van de BC in deze geschillen verdient dan ook de voorkeur boven een louter bemiddelende rol van de BC, ook al wordt voorgesteld die rol mede ter voorkoming van burgerrechtelijke procedures te versterken. Voorts mag worden verwacht dat de paritaire samenstelling van de BC juist bij deze geschillen haar functioneren in het algemeen niet zal belemmeren.
De aangelegenheden die de inrichting van het vertegenwoordigend overleg betreffen, laten zich duidelijk afbakenen van de overige taken van de BC: het is derhalve zeer wel mogelijk in de WOR de huidige taken van de BC ter zake van die aangelegenheden te handhaven en de overige taken van de BC – conform de voorstellen van de adviesaanvrage – over te dragen aan de KR: aldus zou naar het oordeel van dit deel van de Raad toch een substantiële vereenvoudiging in de WOR worden aangebracht.
Ten slotte wil dit raadsdeel nog opmerken dat de door hem bepleite handhaving van een deel van de beslissende taak van de BC tevens inhoudt dat de huidige mogelijkheden van beroep op de minister alsmede van beroep van ministeriële beslissingen op de administratieve rechter moeten worden gehandhaafd, zij het dat – zoals voorgesteld in het SER-advies 82/23 inzake de beroepsmogelijkheden – als administratieve rechter zou moeten worden aangewezen het College van Beroep voor het Bedrijfsleven in de plaats van de Afdeling rechtspraak van de Raad van State.

*Een ander deel van de Raad**) attendeert erop dat de Raad unaniem in de voorgaande paragrafen heeft uiteengezet welke gegronde redenen er zijn voor vermindering van de in de WOR voorkomende beroepsinstanties en voor een uniforme en heldere procedure van behandeling van geschillen tussen ondernemer en OR. Dit deel van de Raad acht het noch noodzakelijk noch gewenst ten aanzien van welk onderwerp dan ook de beslissende taak van de BC te handhaven. De constatering door het andere deel van de Raad dat de BC over zekere kennis en ervaring beschikt in kwesties die de inrichting van het vertegenwoordigend overleg in de ondernemingen van haar ressort betreffen, is op zich in een aantal gevallen niet onjuist, doch dat zelfde geldt ook ten aanzien van andere aangelegenheden in de WOR die in geval van conflict aan de burgerlijke rechter kunnen worden voorgelegd. Die kennis en ervaring van de BC maken het juist mogelijk dat de BC ook ten aanzien van geschillen omtrent de inrichting van het vertegenwoordigend overleg in de onderneming zeer goed een bemiddelende en adviserende taak kan vervullen. De hierboven uiteengezette redenen waarom de Raad van mening is dat niet langer aan de BC maar aan de KR de beslissing van geschillen tussen ondernemer en OR moet worden

*) Bestaande uit de ondernemersleden en de kroonleden Driehuis, De Galan, Den Hartog, Kuipers, mevrouw Lemaire, Meulenberg, Nieuwenburg, Quené, Rood, Slagter en Van Wijk.

opgedragen, gelden naar de mening van dit raadsdeel ook voor de hier aan de orde zijnde huidige beslissingstaken van de BC ten aanzien van de inrichting van het vertegenwoordigend overleg binnen de onderneming. Indien, zoals door het andere deel van de Raad wordt voorgestaan, de BC haar beslissende taak ten aanzien van een aantal onderwerpen zou moeten blijven behouden, zou niet alleen het aantal in de WOR voorkomende beroepsinstanties in volle omvang blijven bestaan, maar zou ook de vaak gebrekkige geschilbeslechting door de BC worden gehandhaafd. Dit deel van de Raad wijst het voorstel van het andere deel van de Raad om de BC een deel van haar beslissende taak te laten behouden dan ook af.

4.6 Mede vanuit even vermelde gezichtspunten zal de Raad hierna de in twaalf punten vervatte voorstellen van de adviesaanvrage telkens afzonderlijk bespreken. Daarbij zal blijken dat de Raad op een aantal punten aan een andere oplossing de voorkeur geeft dan die welke is voorgesteld in de adviesaanvrage, en voorts dat hij niet steeds tot een eenstemmig oordeel komt. Elk van de hierna volgende onderdelen 1 tot en met 12 correspondeert met de overeenkomende paragrafen op de pagina's 4 tot en met 14 van de adviesaanvrage.

Punt 1

1. In punt 1 wordt een aanpassing voorgesteld van artikel 36. Lid 5 van artikel 36 bepaalt thans dat een verzoekschrift aan de KR waarin naleving van de WOR wordt gevorderd, niet ontvankelijk is wanneer de verzoeker niet vooraf de bemiddeling van de BC heeft ingeroepen; het verslag van de BC over haar bevindingen moet bij het verzoekschrift worden overgelegd. Punt 1 handhaaft deze bemiddelingstaak, doch voegt daaraan toe dat de taak van de BC tevens zal inhouden het uitbrengen van een schriftelijk advies aan de KR voor de oplossing van het geschil: de BC's worden dus mede ingeschakeld als adviesinstanties ten behoeve van de KR. Het advies zal bij de KR zwaar moeten wegen; indien de KR in zijn uitspraak van het advies afwijkt, dient hij zulks te motiveren. De BC zal haar advies aan de KR binnen twee of drie maanden moeten uitbrengen, welke termijn de KR desgewenst zou kunnen verlengen. De KR zendt aan de BC een afschrift van zijn uitspraak. Ten slotte wordt voorgesteld de procedure voor de KR te vereenvoudigen door de verzoekschriftprocedure van de artikelen 429a en volgende Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering daarop van toepassing te doen zijn.

2. Bij de overweging van dit voorstel wil de Raad vooropstellen dat het belang van artikel 36 in het geheel van de voorstellen van de adviesaanvrage wordt vergroot: immers, het gezamenlijke effect van die voorstellen zal zijn dat in een groter aantal gevallen dan thans de KR zal kunnen worden geroepen om in een geschil tussen OR en ondernemer een uitspraak te doen. Dit betekent tevens dat de BC in een groter aantal gevallen dan thans tussen partijen bemiddelend zal moeten optreden en – in het voorstel

van punt 1 – een advies aan de KR zal moeten uitbrengen telkens wanneer de bemiddeling faalt en een der partijen uitspraak van de KR vraagt.

De Raad stemt in met de aan het voorstel van punt 1 ten grondslag liggende gedachte om aan de BC in het kader van artikel 36 een grotere rol toe te kennen. Niettemin staat – zoals hierna zal worden uiteengezet en zoals lag besloten in hetgeen in paragraaf 4.3 werd opgemerkt – aan de Raad een ietwat andere oplossing voor ogen dan in de adviesaanvrage wordt voorgesteld.

Hierboven onder paragraaf 4.3 heeft de Raad reeds opgemerkt dat naar zijn mening de thans reeds in artikel 36 lid 5 neergelegde, bemiddelende taak van de BC een zwaarder accent moet krijgen. Zo enigszins mogelijk zullen partijen, gelet op hun eigen verantwoordelijkheid, binnen de onderneming zelf door middel van intern overleg hun onderlinge geschillen tot een oplossing moeten brengen: de taak van de BC daarbij moet zijn door middel van bemiddeling en advisering dit interne overleg te versterken, zodat procedures voor de KR minder nodig zullen blijken te zijn. Gewoonlijk zal dit gebeuren in rechtstreeks contact met partijen, bijvoorbeeld in een hoorzitting. In dat kader kan de BC aan partijen mondeling alle voorstellen doen die haar goeddunken. Deze voorstellen zullen veelal praktisch van aard zijn, doch kunnen ook zijn gebaseerd op juridische overwegingen, namelijk wanneer partijen een meningsverschil hebben over de uitleg van de WOR. Slagen deze (informele) bemiddelingspogingen niet, dan zal de BC haar pogingen formeel met een schriftelijk advies aan partijen afsluiten. De BC zal alsdan in haar 'verslag van bevindingen', waarin zij de aard van het geschil en het verloop van haar bemiddeling uiteenzet, haar finale advies moeten opnemen 7) 8).

Vanuit deze visie op het interne overleg en de rol van de BC daarin geeft de Raad er de voorkeur aan dat de BC niet aan de KR – zoals de adviesaanvrage voorstelt – haar schriftelijke advies uitbrengt, doch aan partijen zelf. Verwacht mag worden dat partijen over dat advies opnieuw met elkaar in overleg treden; in het algemeen zal daartoe een overlegvergadering (als bedoeld in artikel 23) het meest dienstig zijn. Leidt dat overleg niet alsnog tot bijlegging van het geschil, dan zal de meest gerede partij aan de KR om een uitspraak kunnen vragen. Zij zal bij haar verzoekschrift het advies, opgenomen in het verslag van bevindingen van de BC, aan de KR moeten overleggen.

Wat de inhoud van haar advies aan partijen betreft zal de BC vrij zijn. Het advies zal uiteraard sterk afhangen van de aard van het geschil en van de algemene verhouding tussen partijen. De BC kan, als daartoe termen zijn, zich beperken tot een juridische beoordeling, aan de hand van de normen die de KR zou moeten hanteren. Zij kan echter ook, zo haar zulks gelet op de bijzondere omstandigheden van het geval wenselijk voorkomt, aan partijen adviseren om, daargelaten wie van hen strikt genomen rechtens gelijk heeft, een door haar uitgewerkte tussenoplossing te

7) Inzake de wijze waarop de BC haar huidige bemiddelende taak ex artikel 36 lid 5 ten uitvoer moet leggen, bevat 's Raads Verordening op de bedrijfscommissies in artikel 18 reeds enige voorschriften; dit artikel 18 zou wellicht moeten worden uitgebreid.
8) De Raad spreekt in het onderhavige verband alleen over de bemiddelende taak van de BC bij geschillen tussen ondernemer en OR. Artikel 36 lid 5 geeft aan de BC ook een bemiddelende taak bij geschillen tussen andere partijen: in het algemeen zal de BC ook daarbij zowel bemiddelend als ook adviserend kunnen optreden.

aanvaarden. De BC is derhalve zelf niet gebonden aan de maatstaven welke de KR moet aanleggen wanneer deze een uitspraak moet doen.

Voor de KR zal het in het verslag van bevindingen opgenomen BC-advies een belangrijk gegeven zijn, ook al is het formeel niet aan hèm uitgebracht. In het geding zal het advies vooral een rol spelen wanneer een der partijen zich op dat advies te haren gunste beroept. De KR kan desgewenst aan de BC om een nadere toelichting op haar advies verzoeken. De KR zal het advies, als het zich daartoe naar zijn mening leent, geheel of gedeeltelijk kunnen overnemen in zijn uitspraak in die zin dat hij het advies geheel of gedeeltelijk tot zijn uitspraak maakt. Dit zal uiteraard alleen mogelijk zijn, wanneer de BC in haar advies is uitgegaan van dezelfde beslissingsmaatstaf als die welke de KR krachtens het betrokken artikel van de WOR in zijn uitspraak zal moeten aanleggen. De Raad acht het, nu in zijn visie het BC-advies niet aan de KR maar aan partijen wordt uitgebracht, niet juist, gelijk de adviesaanvrage voorstelt, de KR voor te schrijven dat deze altijd motiveert waarom hij van het advies afwijkt: de wijze waarop de KR inhoudelijk op het advies ingaat ware aan zijn prudentie over te laten; wel valt aan te nemen dat de KR expliciet althans impliciet reageert op het advies van de BC indien en voor zover deze daarin een juridisch oordeel over het geschil heeft gegeven, zulks met name ingeval de KR dit oordeel niet onderschrijft.

Het is uiteraard van belang dat het geschil tussen ondernemer en OR zo snel mogelijk tot een oplossing wordt gebracht en dat daarom de BC verzoeken om bemiddeling en advies met de meeste spoed in behandeling neemt. Wil een bemiddelingspoging van de BC succesvol kunnen zijn, dan zal het echter soms nodig zijn dat de BC beschikt over een voldoende tijdsperiode waarin de partijen toegroeien naar een bereidheid om reële bemiddelingsvoorstellen in overweging te nemen en om het geschil aan de hand daarvan in der minne bij te leggen. De Raad stelt daarom voor de BC te binden aan een termijn van twee maanden, doch daarbij tevens de mogelijkheid te openen dat deze termijn wordt verlengd op gezamenlijk verzoek of met instemming van beide partijen.

Volledigheidshalve merkt de Raad op dat rekening gehouden moet worden met de mogelijkheid dat de BC niet in staat is aan partijen een advies uit te brengen, bijvoorbeeld omdat zij als paritair samengestelde instantie er niet in slaagt met meerderheid van stemmen een advies op te stellen. Hoewel de Raad verwacht dat deze situatie zich slechts bij uitzondering zal voordoen, acht hij daarom een bepaling overeenkomend met de derde volzin van lid 5 van artikel 36 toch noodzakelijk: de KR zal, wanneer de BC niet tijdig een verslag van bevindingen met een advies kan opstellen, uitspraak kunnen doen zonder dat verslag.

Minder juist acht de Raad het voorts – zoals in de adviesaanvrage voorgesteld – de KR te verplichten afschrift van zijn

uitspraak toe te zenden aan de BC: zulk een voorschrift past niet in de optiek van de Raad dat de BC niet aan de KR adviseert maar aan partijen. Het ligt in de rede dat partijen, gezamenlijk of afzonderlijk, de BC in het bezit stellen van een afschrift van de uitspraak. Het zou hier bovendien gaan om een voorschrift dat de griffie van het kantongerecht met een ongewone extra taak belast, nu de BC geen partij is in het geding waarop de uitspraak betrekking heeft.

In het voorgaande werd een door de Raad wenselijk geoordeelde procedure beschreven die moet worden gevolgd alvorens de KR kan worden benaderd. Deze procedure kan tijdrovend zijn. Daarom wil de Raad opmerken dat het zijns inziens niet nodig is dat de procedure wordt herhaald, wanneer de bemiddeling van de BC ertoe leidt dat een der partijen haar besluit of handelwijze waarop het geschil tussen partijen betrekking had in meerdere of mindere mate bijstelt, zonder dat dit meebrengt dat de andere partij haar oorspronkelijke bezwaren geheel of gedeeltelijk laat vallen: er ontstaat dan een nieuw geschil over een nieuw object, maar naar 's Raads mening moet het alsdan mogelijk zijn rechtstreeks, dus zonder hernieuwde tussenkomst van de BC, een uitspraak van de KR te vragen.

De Raad stemt ermee in de artikelen 429a en volgende van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering van toepassing te doen zijn op de procedure van artikel 36 WOR. Ook deze verzoekschriftprocedure kent de mogelijkheid van hoger beroep en de mogelijkheid van uitvoerbaarverklaring bij voorraad (artikelen 429k, n, o en p), alsmede de mogelijkheid van cassatie.

Samenvattend stelt de Raad derhalve het volgende voor. Ondernemer en OR kunnen hun geschillen ter zake van de uitvoering en naleving van de WOR niet aan de KR voorleggen dan nadat zij om de bemiddeling en advisering van de BC hebben gevraagd. De BC stelt pogingen in het werk om partijen te brengen tot een oplossing en bijlegging van hun geschil. Wanneer deze pogingen niet slagen brengt de BC aan partijen ten slotte een schriftelijk advies uit, dat onderdeel vormt van haar 'verslag van bevindingen'. Eerst daarna mag elk van de partijen het geschil aan de KR voorleggen onder overlegging van het 'verslag'. De KR is aan het advies dat de BC aan partijen uitbracht inhoudelijk niet gebonden, doch kan het, als het zich daartoe zijns inziens leent, in zijn uitspraak overnemen. Dit voorstel wijkt in die zin van de adviesaanvrage af dat de BC niet aan de KR doch alleen aan partijen advies uitbrengt: de KR behoeft dan ook niet te motiveren waarom hij van het advies afwijkt. Het huidige artikel 36 lid 5 zou dus in 's Raads voorstel in zoverre worden gewijzigd dat in het daarin bedoelde 'verslag van bevindingen' mede een concreet advies wordt opgenomen: er kan dus niet meer worden volstaan met het weergeven van het geschil, de standpunten van partijen en het verloop van de bemiddeling.

Punt 2

1. Van uitspraken van de KR's staat thans hoger beroep open op de arrondissementsrechtbanken. Punt 2 stelt voor het hoger beroep te concentreren bij één rechter, namelijk de Ondernemingskamer (OK) van het Gerechtshof te Amsterdam. Hiermee wordt beoogd zowel vereenvoudiging van de geschillenregeling als beperking van het aantal daarbij betrokken instanties. De keuze valt op de OK omdat deze reeds bevoegd is ten aanzien van procedures ex artikel 26 WOR.

2. De Raad staat afwijzend tegenover het voorstel tot aanwijzing van de OK als appèlrechter, omdat hij onvoldoende reden ziet ten behoeve van de WOR een voorziening te treffen die afwijkt van het algemene civiele procesrecht en die daardoor dit recht nodeloos zou compliceren. De Raad geeft de voorkeur aan de normale procedurele weg: KR – hoger beroep op de arrondissementsrechtbank – beroep in cassatie bij de Hoge Raad.

Punt 3

1. In punt 3 wordt een wijziging voorgesteld in artikel 27 lid 4. Artikel 27 lid 1 bepaalt dat de ondernemer de instemming van de OR behoeft voor een aantal in dat lid opgesomde, door hem voorgenomen besluiten. Ingevolge lid 4 kan de ondernemer die voor een besluit niet de OR-instemming heeft verkregen, zich wenden tot de BC met het verzoek het besluit goed te keuren (de vervangende goedkeuring).
De voorgestelde wijziging van lid 4 houdt in dat de ondernemer niet meer aan de BC doch aan de KR de vervangende goedkeuring kan vragen, en wel op de voet van artikel 36, zulks echter eerst nadat aan de BC om bemiddeling is verzocht doch die bemiddeling is mislukt. De KR beoordeelt uitsluitend of de OR bij afweging van de betrokken belangen in redelijkheid zijn instemming had kunnen onthouden. Voorts wordt lid 2 aangevuld met de bepaling dat de OR zijn weigering om met het besluit in te stemmen schriftelijk aan de ondernemer moet meedelen onder opgave van redenen.

2. De Raad kan ermee instemmen dat de beslissing over de vervangende goedkeuring, welke volgens het huidige lid 4 aan de BC is opgedragen, bij de KR wordt gelegd. De Raad is het ermee eens dat het hier zou gaan om een procedure als bedoeld in artikel 36: de ondernemer die meent dat de OR zijn instemming niet had mogen weigeren, verzoekt de vervangende goedkeuring van de KR. Dit impliceert dat – zoals hierboven onder punt 1 besproken – de ondernemer in zijn verzoek aan de KR niet-ontvankelijk is wanneer hij niet van tevoren de bemiddeling van de BC heeft ingeroepen en niet het verslag van bevindingen van de BC bij het verzoekschrift heeft gevoegd. Van de uitspraak van de KR staan hoger beroep en beroep in cassatie open.
De Raad wil hierbij aantekenen dat het van groot belang is dat de KR verzoeken om een vervangende goedkeuring met de meeste spoed in behandeling neemt.

De Raad beseft dat, indien de KR in plaats van de BC wordt belast met de taak beslissingen te nemen over vervangende goedkeuring, aan de KR een beoordelingsmaatstaf moet worden aangereikt. In de huidige regeling ontbreekt een maatstaf.
In het voorstel van punt 3 wordt inderdaad zulk een maatstaf voorgesteld. Deze is zodanig geformuleerd dat de KR de beslissing van de OR tot het weigeren van instemming alleen marginaal kan toetsen: de KR kan de weigerende beslissing van de OR uitsluitend ter zijde stellen (en vervangen door zijn eigen goedkeuring) wanneer de OR in redelijkheid niet tot zijn beslissing had kunnen komen. Met deze formulering van de beoordelingsmaatstaf hebben de adviesvragende ministers tot uiting willen brengen dat de weigeringsbeslissing van de OR alleen in bijzondere gevallen kan worden 'overruled': zij menen dat deze beoordelingsmaatstaf recht doet aan het belang van het instemmingsrecht als meest verstrekkende bevoegdheid van de OR.

Hierboven onder paragraaf 4.2 heeft de Raad reeds als uitgangspunt gesteld dat de vereenvoudiging van de WOR niet mag leiden tot een wezenlijke materiële wijziging in de positie van de OR en van de ondernemer. Beschouwt men nu het omtrent de toetsingsnorm gedane voorstel, dan valt op dat daarin een nadere toelichting op of concretisering van de omstandigheden waaronder de OR niet in redelijkheid tot een weigering van zijn instemming had kunnen besluiten, ontbreekt. Daardoor is het moeilijk te beoordelen of de voorgestelde toetsingsnorm al of niet aan even vermeld uitgangspunt beantwoordt. Daarom geeft de Raad er de voorkeur aan in dit advies een andere toetsingsnorm te bepleiten.

De Raad heeft in het algemeen overwogen dat het instemmingsrecht van de OR niet afdoet aan het feit dat het de ondernemer is die de besluiten neemt als bedoeld in artikel 27. Ook deze besluiten zijn immers gebaseerd op overwegingen van ondernemersbeleid. Het instemmingsrecht van de OR vermindert niet de verantwoordelijkheid die de ondernemer draagt voor het leiden en inrichten van de onderneming, die hij in stand houdt.
Wel kan worden gezegd dat het instemmingsrecht van de OR de beleidsvrijheid van de ondernemer inperkt. Hierin ligt het verschil met het beroepsrecht, dat de OR heeft krachtens artikel 26: met dat recht kan de OR slechts opkomen tegen besluiten als bedoeld in artikel 25 waartoe de ondernemer in redelijkheid niet had kunnen komen, dat wil zeggen besluiten die niet meer door een redelijk gehanteerde beleidsvrijheid kunnen worden gedragen. Op basis van artikel 27 echter kan de OR zich ook verzetten tegen besluiten die op zich zelf wèl vallen binnen de beleidsvrijheid van de ondernemer.

Uit een en ander volgt dat de KR, wanneer hem de vervangende goedkeuring wordt gevraagd, zich rekenschap moet geven zowel van de motieven, achtergronden en strekking van het voorgenomen ondernemersbesluit als van de beweegredenen van de OR, zoals deze over en weer in het voorafgaande overleg

tussen ondernemer en OR naar voren zijn gekomen (op nieuw aangevoerde overwegingen en argumenten zal hij in het algemeen geen acht mogen slaan); de KR zal de inhoud van het voorgenomen besluit en de mogelijke gevolgen daarvan in zijn beschouwing moeten betrekken, doch ook de gevolgen van het niet-doorgaan van het besluit als consequentie van de weigering van de OR, een en ander met inachtneming van het karakter van het instemmingsrecht als boven omschreven. Als toetsingsnorm voor de KR stelt de Raad voor de redelijkheid, en wel als volgt. De KR zal het voorgenomen besluit van de ondernemer toetsen aan de redelijkheid. Voldoet het voorgenomen besluit niet aan deze norm, dan zal de weigering van de OR tot effect moeten hebben dat het besluit niet tot stand komt. Indien het voorgenomen besluit wel voldoet aan de redelijkheidsnorm maar ook de weigering van de OR om zijn instemming te geven niet onredelijk is, zal de weigering van de OR evenmin door de KR kunnen worden 'overruled'. Dit laatste is alleen anders als de ondernemer kan aantonen dat zijn besluit wordt gevergd door zwaarwegende 'bedrijfstechnische, bedrijfseconomische of bedrijfssociale redenen'. In dat geval wegen de motieven en redenen van de ondernemer zwaarder dan de op zich zelf mogelijk eveneens redelijke motieven van de OR. De Raad meent dat met deze redelijkheidsnorm een oplossing wordt geboden die zowel recht doet aan de positie van de ondernemer als aan die van de OR. Tevens wordt naar zijn oordeel zodoende aangesloten bij de geldende jurisprudentie van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid in beroepszaken op grond van artikel 27 lid 4.

Punt 4

1. Punt 4 handelt over een vijftal wetsartikelen, te weten: de artikelen 17, 18, 22, 31 en 33. In al deze artikelen heeft de BC thans een geschilbeslechtende taak. De adviesaanvrage stelt voor deze taak op te heffen en eventuele geschillen uit hoofde van genoemde artikelen voortaan te laten beslechten door de KR. Aan de KR wordt daarbij telkenmale een beoordelingsmaatstaf meegegeven. Zulk een maatstaf is thans reeds opgenomen in de artikelen 17 en 31 (inzake de voorzieningen respectievelijk de inlichtingen en gegevens welke de OR 'voor de vervulling van zijn taak redelijkerwijs nodig heeft'): deze maatstaf wordt in punt 4 gehandhaafd. Dezelfde maatstaf wordt voorgesteld voor artikel 18 (inzake het aantal uren en dagen dat de OR-leden voor de vervulling van hun taak 'redelijkerwijs nodig hebben' voor onderling beraad respectievelijk voor scholing en vorming) en voor artikel 22 (inzake de kosten die de OR 'redelijkerwijs voor de vervulling van zijn taak moet maken' voor het raadplegen van deskundigen en het voeren van rechtsgedingen). Voor artikel 33 (inzake de instelling van een centrale OR of een groeps-OR) wordt voorgesteld de norm dat de KR moet beoordelen of de instelling van een centrale OR of groeps-OR 'voor de goede toepassing van de wet wenselijk is'.
Ten aanzien van de procedure op grond van de artikelen 17, 18

en 22 wordt voorgesteld de mogelijkheid van hoger beroep en cassatie uit te sluiten, behoudens cassatie in het belang der wet.

2. Ten aanzien van elk van deze voorstellen neemt de Raad de volgende standpunten in.

2.1 De Raad aanvaardt het voorstel ter zake van artikel 17.

2.2 De Raad aanvaardt eveneens het voorstel ter zake van artikel 18 leden 1 en 2.

*Een deel van de Raad**) spreekt zich daarbij uit voor handhaving van de thans reeds in het derde lid van artikel 18 neergelegde bepaling dat in ondernemingen met honderd of meer werknemers het redelijkerwijs benodigde aantal uren respectievelijk dagen voor onderling beraad respectievelijk voor scholing en vorming ten minste zestig respectievelijk vijf bedraagt. Schrapping van die bepaling zou een materiële wijziging van de WOR betekenen.

*Een ander deel van de Raad***) is daarentegen van oordeel dat, met het door de gehele Raad aanvaarde voorstel om aan OR-leden het recht te geven op het aantal uren respectievelijk dagen dat zij 'redelijkerwijs nodig hebben', een zodanig soepele en op de behoefte van de afzonderlijke OR'en in grotere en kleinere ondernemingen afgestemde regeling voor de vaststelling van de beschikbare werktijd voor onderling beraad respectievelijk voor scholing en vorming wordt getroffen, dat het overbodig is daarnaast in artikel 18 lid 3 een minimumniveau vast te leggen voor ondernemingen met meer dan honderd werknemers. De suggestie dienaangaande in de adviesaanvrage spreekt derhalve dit raadsdeel niet aan.

2.3 Voor zover artikel 22 betrekking heeft op de kosten van de OR voor het voeren van rechtsgedingen meent de Raad dat er vanuit het gezichtspunt van een vereenvoudiging van de WOR, waarop de onderhavige adviesaanvrage is gericht, geen aanleiding is de huidige regeling te herzien: het voorstel van de adviesaanvrage ter zake zou neerkomen op een materiële wijziging in de onderlinge positie van OR en ondernemer. Eerder in dit advies heeft de Raad reeds gesteld dat de vereenvoudiging als zodanig niet tot een dergelijke wijziging dient te leiden. Voor het overige verwijst de Raad naar het advies dat hij over de kosten van rechtsbijstand aan OR'en heeft uitgebracht op 21 oktober 1983 (SER-publikatie 83/23) alsmede naar zijn nadere brief ter zake van 21 augustus 1986 aan de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid 9).
Ter zake van de kosten van het raadplegen van deskundigen stemt de Raad in met het voorstel geschillen dienaangaande aan de KR ter beslechting op te dragen aan de hand van het criterium dat de ondernemer alleen die kosten voor zijn rekening moet nemen welke de OR redelijkerwijs voor de vervulling van zijn taak moet maken.
De Raad maakt hierbij nog wel de volgende opmerkingen.

*) Bestaande uit de werknemersleden en de kroonleden mevrouw Epema-Brugman, Fase, De Galan, Den Hartog, mevrouw Lemaire, Meulenberg, Nieuwenburg, Quené, Rood en Van Wijk.
**) Bestaande uit de ondernemersleden en het kroonlid Driehuis. Van een oordeel over het aan het orde zijnde onderwerp onthielden zich de kroonleden Kuipers en Slagter.

9) Bijlage 3.

In de eerste plaats gaat hij ervan uit dat in artikel 22 lid 2 worden gehandhaafd de woorden 'indien hij (dat wil zeggen de ondernemer) van de te maken kosten vooraf in kennis is gesteld'. Dit betekent dat de ondernemer van tevoren een (voorlopige en/of globale) opgave moet ontvangen van de totale kosten, welke opgave veelal zal zijn gebaseerd op een schatting van de nog te raadplegen deskundige zelf.
In de tweede plaats meent de Raad dat bij de beoordeling van de 'redelijkheid' van de te maken kosten mede de financiële draagkracht van de ondernemer in aanmerking moet worden genomen, naast het relatieve belang van de aangelegenheid waarover de OR een deskundige wil raadplegen.

2.4 De Raad aanvaardt het voorstel inzake artikel 31.

2.5 Artikel 33 regelt de instelling van de centrale ondernemingsraad (COR) en de groepsondernemingsraad (GOR). Als tussen ondernemer en de meerderheid van de betrokken OR'en een meningsverschil bestaat over de wenselijkheid om zulk een orgaan in te stellen beslist thans de BC. De adviesaanvrage stelt voor geschillen op grond van artikel 33 via een procedure ex artikel 36, en dus na bemiddeling en advisering door de BC, aan de toetsing van de KR te onderwerpen door te bepalen dat het instellen van een COR of GOR bij bezwaar van de ondernemer of (de meerderheid) van de betrokken OR'en slechts mogelijk is, indien dit voor de goede toepassing van de WOR wenselijk is.

Over dit voorstel is de Raad niet tot een eenstemmig oordeel gekomen.
Het betreft hier het meningsverschil inzake de inrichting van het vertegenwoordigend overleg binnen de onderneming, waarover de Raad reeds sprak in paragraaf 4.5.

*Een deel van de Raad**) geeft de voorkeur aan het bestaande systeem, waarin het de BC is die bij verschil van mening een beslissing neemt, en verwerpt derhalve het voorstel van de adviesaanvrage om de BC te vervangen door de KR. De instelling van een COR of GOR is bepalend voor de inrichting en de organisatie van het vertegenwoordigend overleg binnen de onderneming.

*Een ander deel van de Raad**) kan zich met het voorstel verenigen. Het stemt er derhalve mee in dat geschillen over de instelling van een COR of GOR, na een mislukte bemiddeling door de BC, worden beslecht door de KR, die daarbij het criterium hanteert dat die instelling wenselijk moet zijn voor een goede wetstoepassing. Dit raadsdeel merkt daarbij wel op dat dit criterium betrekkelijk vaag is. Het bepleit daarom hetzij in de WOR zelf hetzij in de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel tot herziening van de WOR het criterium te verduidelijken: of de instelling van een COR of GOR voor een goede wetstoepassing wenselijk is, hangt in hoge mate mede af van de bestaande structuur en samenhang van de betrokken ondernemingen of van de betrokken groep van ondernemingen: de

*) Deze delen zijn gelijk aan respectievelijk 'Een deel van de Raad' en 'Een ander deel van de Raad' bedoeld in paragraaf 4.5.

overwogen COR of GOR zal binnen dat geheel goed moeten passen.

2.7 De Raad verwerpt het voorstel om de mogelijkheid van hoger beroep en cassatie bij de procedures rondom de artikelen 17, 18 en 22 uit te sluiten. Hij acht het motief daarvoor, namelijk dat op korte termijn een beslissing wordt genomen die tevens eindbeslissing is, van onvoldoende gewicht om af te wijken van een algemeen beginsel van het Nederlandse procesrecht, namelijk het beginsel van rechtspraak in twee feitelijke instanties en een daarop aansluitende mogelijkheid van cassatieberoep.

Punt 5

1. In punt 5 wordt evenals in punt 4 voorgesteld een aantal geschilbeslechtende taken van de BC op te heffen. Het gaat hier om taken neergelegd in de artikelen 19, 23 lid 1 en 23a leden 5 en 6. Deze artikelen geven aan de OR en/of aan de ondernemer zekere bevoegdheden en verplichtingen tegenover elkaar (inzake het kosteloos ter beschikking stellen van agendastukken, het houden van een overlegvergadering, het maken van afspraken voor de gang van zaken in de overlegvergadering en het uitnodigen van externe deskundigen voor het bijwonen van die vergadering), doch openen voor ondernemer respectievelijk OR tevens de mogelijkheid om tegen de uitoefening van die bevoegdheden bezwaar te maken: in die gevallen beslist de BC. Het voorstel komt er derhalve op neer dat de mogelijkheid om de BC te laten beslissen op een bezwaar wordt geschrapt. Als reden voor dit voorstel wordt gegeven dat deze procedures in de praktijk weinig of geen betekenis hebben en dat de geschillen ter zake zeer wel zonder tussenkomst van een externe instantie binnen de onderneming zelf kunnen worden opgelost.

2. In het navolgende zal de Raad de voorstellen voor elk van de betrokken artikelen afzonderlijk bespreken.

2.1 Artikel 19 bepaalt dat de ondernemer verplicht is om kopie-agendastukken, voor zover die van hem afkomstig zijn, kosteloos ter beschikking te stellen aan het OR-(commissie)lid dat deze stukken nodig heeft voor beraadslaging met of raadpleging van andere personen, en voegt daaraan toe: 'bij bezwaar van de ondernemer beslist de BC'. Het voorstel van de adviesaanvrage strekt tot schrapping van deze laatste zinsnede. Dit betekent dat de ondernemer geen bezwaar meer kan maken tegen het afgeven van kopie-agendastukken, althans in beginsel niet. Weigert de ondernemer aan deze verplichting te voldoen, dan zal het betrokken OR-(commissie)lid de bemiddeling van de BC kunnen inroepen en, mocht die bemiddeling mislukken, bij de KR van de ondernemer de naleving van bedoelde verplichting kunnen verlangen op de voet van artikel 36.
De Raad kan zich met dit voorstel verenigen. Overigens rijst bij de Raad de vraag of het – gelet op de ontstaansgeschiedenis van dit artikel en de heden ten dage bestaande techniek met betrekking tot het vermenigvuldigen van stukken en het bepaalde in artikel 20 lid 4 – nog zin heeft artikel 19 te handhaven.

2.2 Artikel 23 lid 1 bepaalt dat ondernemer en OR in een overlegvergadering bijeenkomen wanneer een van beiden daarom onder opgaaf van redenen heeft verzocht: 'bij bezwaar van één van beiden beslist de BC'. Het voorstel strekt tot schrapping van deze zinsnede, hetgeen betekent dat partijen zonder meer aan elkaars gemotiveerde verzoek tot het houden van een overlegvergadering hebben te voldoen. In geval van niet-naleving is, na een mislukte bemiddeling door de BC, een procedure krachtens artikel 36 mogelijk.
De Raad stemt met het voorstel in.

2.3 Artikel 23a lid 5 bepaalt dat OR en ondernemer gezamenlijk afspraken dienen te maken voor de gang van zaken bij de overlegvergadering en noemt een aantal onderwerpen waarop deze afspraken betrekking kunnen hebben. 'Bij gebreke van overeenstemming tussen de ondernemer en de OR beslist de BC'. Deze laatste bepaling, welke inhoudt dat de BC zelf een regeling aan partijen kan opleggen waarover deze het niet eens kunnen worden, zou ingevolge de adviesaanvrage worden geschrapt.

De Raad kan met het voorstel instemmen, zulks vanuit de overweging dat de verwachting gerechtvaardigd lijkt dat partijen bijna altijd, al dan niet met bijstand van de BC, in staat zullen zijn in voldoende mate afspraken te maken over de gang van zaken bij de overlegvergadering. Mochten in een enkel geval OR en ondernemer niet tot afspraken kunnen komen, dan behoeft toch niet te worden gevreesd dat het voeren van overlegvergaderingen wordt belemmerd. Het is niet nodig op dit punt de BC met een speciale beslissende taak te belasten.

2.4 Artikel 23a lid 6 bepaalt dat ondernemer en OR elk externe deskundigen kunnen uitnodigen om in de overlegvergadering aanwezig te zijn, en geeft daarbij de mogelijkheid van een bezwaarprocedure: 'Bij bezwaar van de ondernemer of de OR tegen het uitnodigen van een deskundige beslist de BC'. Uit de adviesaanvrage en de daarbij gevoegde bijlage is af te leiden dat beoogd wordt deze procedure te schrappen en daarvoor in de plaats te stellen de regel dat voor de deelname van een deskundige aan de overlegvergadering de instemming van de ondernemer respectievelijk de OR is vereist.

De Raad volgt dit voorstel slechts ten dele. Hij stemt ermee in dat niet langer de BC wordt belast met een beslissende taak te dezen, maar acht het niet juist om, zoals de adviesaanvrage voorstelt, aan ondernemer en OR de mogelijkheid te geven over en weer de toegang van elkaars deskundigen tot de overlegvergadering te blokkeren. Hoewel hij verwacht dat het slechts hoogst zelden zal voorkomen dat ondernemer en OR een geschil over de toelating van een externe deskundige tot de overlegvergadering niet kunnen bijleggen, meent de Raad toch dat het gewenst is dat de KR kan worden geroepen om in zulke gevallen uiteindelijk een beslissing te nemen in een procedure ex artikel 36: de KR zal daarbij slechts kunnen beoordelen of de partij die een gewraakte deskundige wil uitnodigen, in redelijkheid tot die

uitnodiging kan komen. Uiteraard zal de meest gerede partij, alvorens zich tot de KR te kunnen wenden, eerst de bemiddeling en advisering door de BC moeten hebben ingeroepen.

Punt 6

1. Volgens artikel 13 kunnen op verzoek van OR of ondernemer OR-leden door de BC tijdelijk worden uitgesloten van de werkzaamheden van de OR en kunnen zij hangende zulk een uitsluitingsbeslissing worden geschorst. In punt 6 wordt voorgesteld de uitsluitingsprocedure over te brengen van de BC naar de KR (met mogelijkheid van hoger beroep en cassatieberoep) en de schorsingsprocedure geheel te schrappen, dit laatste kennelijk omdat de KR, wanneer hij bevoegd wordt in uitsluitingsprocedures, tevens bevoegd wordt om desgevraagd voorlopige voorzieningen zoals schorsingen te treffen; ten aanzien van de uitsluitingsprocedure bij de KR zou de BC niet met een bemiddelings- of adviestaak worden belast. Dit voorstel steunt op de motivering dat de regeling inzake de uitsluiting betrekking heeft op de rechtspositie van individuele OR-leden en dat het daarom voor de hand ligt aansluiting te zoeken bij een andere bestaande procedure die eveneens de rechtspositie van OR-leden betreft: namelijk die van artikel 21 lid 3, waarin – kort gezegd – is bepaald dat de ondernemer aan de KR om toestemming moet vragen voor het ontslag van werknemers die zijn geplaatst op een kandidatenlijst voor de komende OR-verkiezing of die korter dan twee jaar geleden OR-lid zijn geweest.

2. De Raad stemt met dit voorstel in, behalve daar waar het aan de BC uitdrukkelijk geen bemiddelende en adviserende taak toekent. De Raad acht het juist gewenst dat de BC zo'n taak vervult bij uitsluitingen, omdat hij meent dat de BC bij uitstek geroepen is om in situaties waarin uitsluitingen en schorsingen van OR-leden aan de orde (dreigen te) komen, bemiddelend en adviserend naar partijen toe op te treden. De Raad wil overigens aantekenen dat hij de motivering van de adviesaanvrage bij het onderhavige voorstel niet onderschrijft: naar zijn mening kan de regeling van artikel 13 niet op één lijn worden gesteld met die van artikel 21 lid 3. Dit laatste artikellid beschermt bepaalde werknemers tegen ontslag als werknemer, artikel 13 handelt over de mogelijke uitsluiting van een OR-lid van deelneming aan de werkzaamheden van de OR met behoud van diens rechtspositie als werknemer.

Punt 7

1. Punt 7 bevat een drietal voorstellen.

1.1 In punt 7 wordt schrapping voorgesteld van artikel 4, dat aan de Raad de bevoegdheid geeft bij verordening aan bepaalde groepen van ondernemers vrijstelling te verlenen van de verplichting een OR in te stellen. Als motief wordt aangevoerd dat in de praktijk aan dit artikel geen behoefte is gebleken.

1.2 Daarnaast bevat punt 7 het voorstel de in artikel 5 lid 1 neergelegde taak van de BC om te beslissen op verzoeken van individuele ondernemers om ontheffing van bedoelde verplichting over te dragen aan de Raad; daarbij zou lid 2 van artikel 5 kunnen worden geschrapt, waarin thans de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid een bevoegdheid tot het verlenen van ontheffing heeft ten aanzien van door publiekrechtelijke rechtspersonen in stand gehouden of gesubsidieerde ondernemingen: ook ten aanzien van die ondernemingen zou de ontheffingsbevoegdheid komen te liggen bij de Raad. Van een besluit van de Raad ter zake zou op grond van de Wet administratieve rechtspraak bedrijfsorganisatie beroep mogelijk zijn bij het College van Beroep voor het Bedrijfsleven.

1.3 Ten slotte stelt punt 7 een wijziging voor ten aanzien van artikel 49a. Dit artikel heeft betrekking op het vrijwillig instellen van een OR door een ondernemer op wie niet op grond van de WOR de verplichting rust een OR in te stellen. Een ondernemer die vrijwillig – al dan niet ter uitvoering van een cao – een OR heeft ingesteld, kan thans met instemming van die OR of, indien de OR de instemming weigert, met vervangende goedkeuring van de BC de OR weer opheffen: het boven onder punt 3 besproken artikel 27 lid 4 is daarbij van overeenkomstige toepassing. Voorgesteld wordt artikel 49a aldus te wijzigen dat de ondernemer op grond van gewijzigde omstandigheden de Raad kan verzoeken om toestemming voor opheffing van de OR bij het eindigen van de lopende zittingsperiode.

Met deze drie voorstellen wil de adviesaanvrage, ter verwezenlijking van een vereenvoudiging van de WOR op dit punt, bereiken dat alle verzoeken van een ondernemer in verband met zijn verplichting om een OR in te stellen in eerste aanleg door de Raad en in beroep door het College van Beroep voor het Bedrijfsleven worden behandeld.

2. De Raad heeft over deze voorstellen het volgende oordeel.

2.1 De Raad kan instemmen met schrapping van artikel 4.

2.2 Over het voorstel inzake artikel 5 oordeelt de Raad verdeeld. Dit meningsverschil heeft wederom betrekking op de inrichting van het vertegenwoordigend overleg binnen de onderneming en werd reeds besproken in paragraaf 4.5.

*Een deel van de Raad**) bepleit derhalve handhaving van de huidige ontheffingsbevoegdheid van de BC.

*Een ander deel van de Raad**) stemt in met het voorstel inzake artikel 5.

2.3 Eveneens verdeeld oordeelt de Raad over het voorstel inzake artikel 49a. Deze kwestie is verwant aan de vorige inzake artikel 5, en heeft derhalve opnieuw betrekking op de inrichting van het vertegenwoordigend overleg, besproken in paragraaf 4.5.

*) Deze delen zijn gelijk aan respectievelijk 'Een deel van de Raad' en 'Een ander deel van de Raad' bedoeld in paragraaf 4.5.

*Een deel van de Raad**) bepleit handhaving van een beslissingstaak van de BC, en wel in die zin dat de ondernemer aan de BC om goedkeuring voor opheffing van de OR kan vragen ingeval de OR zelf niet instemt met die opheffing. De huidige verwijzing naar artikel 27 lid 4 zou daarbij moeten vervallen.

*Een ander deel van de Raad**) stemt in met het voorstel van de adviesaanvrage.

Punt 8

1. Voorgesteld wordt artikel 32 te schrappen, volgens hetwelk bij SER-verordening verdere bevoegdheden aan de OR kunnen worden toegekend. Artikel 32 is nooit toegepast en verwacht wordt dat aan toepassing in de toekomst geen behoefte zal bestaan.

2. De Raad stemt met dit voorstel in.

Punt 9

1. In punt 9 wordt een nieuwe regeling voorgesteld inzake de voorlopige reglementen en de (definitieve) reglementen van OR'en.

De huidige regeling, vervat in respectievelijk de artikelen 48 en 8, houdt in dat eerst de ondernemer een voorlopig OR-reglement opstelt en de op basis daarvan ingestelde OR vervolgens een definitief reglement, welke reglementen telkens de (preventieve) goedkeuring behoeven van de BC; de betrokken verenigingen van werknemers worden over het voorlopige reglement gehoord; de BC stelt, alvorens een besluit te nemen over al of niet goedkeuring van het definitieve reglement, de ondernemer in de gelegenheid zijn oordeel over dat reglement te doen blijken.

Punt 9 behelst het voorstel voor beide soorten reglementen een bindend model voor te schrijven bij algemene maatregel van bestuur: de preventieve goedkeuring van de BC is in dat stelsel niet meer nodig en wordt dan ook opgeheven. Het model inzake het voorlopige reglement zou uniform zijn, zij het eventueel met verschillen voor onderscheidenlijk grote en kleine ondernemingen. Het model voor het definitieve reglement zou een aantal keuzemogelijkheden bevatten, waaruit de OR na overleg met de ondernemer kan kiezen; punt 9 noemt enige onderwerpen ter zake waarvan keuzemogelijkheden denkbaar zijn. De OR zou voorts in zijn definitieve reglement mogen afwijken van het wettelijk aantal OR-leden en een regeling inzake plaatsvervangende OR-leden mogen opnemen, doch alleen indien de ondernemer daarmee instemt.

2. De Raad is niet tot een eenstemmig oordeel kunnen komen. Het betreft hier wederom het in paragraaf 4.5 reeds in meer algemene termen besproken meningsverschil over de beslissende taken van de BC ten aanzien van het vertegenwoordigend overleg

*) Deze delen zijn gelijk aan respectievelijk 'Een deel van de Raad' en 'Een ander deel van de Raad' als bedoeld in paragraaf 4.5.

in de onderneming. Hierna zullen de beide opvattingen over het te kiezen stelsel inzake de vaststelling en goedkeuring van reglementen worden uiteengezet. Hoewel in deze opvattingen uiteenlopende regelingen inzake de reglementen zullen worden bepleit, hebben zij een gemeenschappelijk uitgangspunt dat zij delen met het voorstel van de adviesaanvraag, namelijk het uitgangspunt dat het ter wille van arbeidsbesparing en rechtszekerheid grote voordelen heeft boven het huidige stelsel wanneer een methode van bindende modelreglementen wordt gehanteerd. Op de uitwerking van zulk een methode hebben de twee hierna aan het woord komende raadsdelen verschillende visies.

*Een deel van de Raad**) wijst de voorstellen van de adviesaanvrage van de hand. Naar zijn oordeel doen deze voorstellen onvoldoende recht wedervaren aan de belangrijke taak die de BC's thans door de preventieve goedkeuring van de OR-reglementen vervullen.
Dit deel van de Raad staat daarbij in hoofdlijnen het volgende stelsel voor ogen.
Aan BC's wordt in de wet de bevoegdheid toegekend een modelreglement vast te stellen dat voor de ondernemers en de OR'en in hun ressort bindend is. Binnen de grenzen van de WOR hebben de BC's bij de inrichting van het bindende model voor het voorlopige en het definitieve OR-reglement evenwel de mogelijkheid op een of meer punten keuzemogelijkheden in te bouwen: de ondernemer respectievelijk de OR kiest een van de in deze keuzemogelijkheden geboden alternatieven. Daarbij valt onder andere te denken aan het aantal leden van de OR (artikel 6 lid 4), plaatsvervangende OR-leden (artikel 6 lid 1) en kiesgroepen (artikel 9 lid 3).
De door de ondernemers respectievelijk de OR'en gemaakte keuzen blijven echter onderworpen aan de preventieve goedkeuring van de betrokken BC. Het hier aan het woord zijnde deel van de Raad vindt de handhaving van deze goedkeuring van essentiële betekenis in de door hem voorgestane benadering. Wanneer in het model voor het voorlopige reglement keuzemogelijkheden worden opengelaten, hecht dit raadsdeel voorts aan handhaving van het thans reeds geldende voorschrift dat de ondernemer vooraf de betrokken organisatie(s) van werknemers hoort over het door hem opgestelde voorlopige reglement, dat wil zeggen over het gebruik dat hij wil maken van de in het model neergelegde keuzemogelijkheden. Evenzo hecht dit raadsdeel, voor het geval het model voor het definitieve reglement keuzemogelijkheden bevat, aan handhaving van het voorschrift dat de BC, alvorens over goedkeuring van definitieve reglementen te beslissen, het oordeel van de ondernemer inwint over de daarin door de OR gemaakte keuzen.
Naast mogelijk algemene voorlichting over het OR-reglement door de centrale organisaties van werkgevers en van werknemers past het in deze benadering dat BC's zelf toelichting geven op het door hen bindend vastgestelde reglement en met name op de daarin opengelaten keuzemogelijkheden.
De toekenning bij wet van verordenende bevoegdheid aan de BC's (een door de BC vastgesteld bindend modelreglement is een

*) De deel is hetzelfde als 'Een deel van de Raad' als bedoeld in paragraaf 4.5.

'verordening') past in het stelsel van de Grondwet, mits wordt voorzien in bij de wet te regelen toezicht. Het hier aan het woord zijnde raadsdeel stelt voor dat toezicht, en wel een preventief toezicht, op te dragen aan de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Conform de Grondwet zal deze het model-reglement toetsen aan de norm 'strijd met het recht of het algemeen belang'.
Wanneer BC's niet besluiten tot de vaststelling van een bindend reglement over te gaan, dient naar het oordeel van dit raadsdeel het thans geldende stelsel onverkort van kracht te blijven.
Bij het vaststellen van een verordening als hier bedoeld zal een overgangsbepaling noodzakelijk zijn voor de reeds op dat moment van kracht zijnde OR-reglementen.
Dit deel van de Raad 10) wil nog een kanttekening plaatsen bij een voorstel van het hierna aan het woord komende andere deel van de Raad.
Dat andere raadsdeel stelt voor de in artikel 9 lid 4 opgenomen norm te vervangen door een norm welke thans alleen geldt ten aanzien van de COR (artikel 34 lid 3 tweede volzin), aan welke norm de KR (in een procedure ex artikel 36) de door de OR in zijn reglement gemaakte keuze voor een bepaald kiesstelsel (namelijk al of niet het kiesgroepenstelsel) kan toetsen: deze norm zou moeten bewerkstelligen dat alle groeperingen van het personeel zoveel mogelijk in de OR zijn vertegenwoordigd. Het hier betogende raadsdeel heeft tegen dit voorstel ernstig bezwaar. Ten eerste valt het buiten het kader van de adviesaanvrage, maar vooral inhoudelijk wijst dit raadsdeel het voorstel van de hand. De huidige norm van artikel 9 lid 4 richt zich alleen tot de organisatie(s) en de personen die kandidatenlijsten indienen: op hen heeft de wetgever de verantwoordelijkheid gelegd te waarborgen dat alle groepen van de in de onderneming werkzame personen voor zover mogelijk in de OR kunnen zijn vertegenwoordigd. Het voorstel van het andere deel van de Raad neemt ten onrechte een ander uitgangspunt: hierin richt de norm zich mede tot de OR zelf, namelijk wat de inrichting in het reglement van de verkiezingen betreft, en de KR kan worden geroepen die keuze aan de norm te toetsen. Daargelaten nog hoe men de norm neergelegd in artikel 34 lid 3 tweede volzin (die indertijd bij amendement is ingevoegd) waardeert, deze kan in elk geval met meer recht gelden voor een COR, omdat degenen die voor het lidmaatschap van deze raad in aanmerking komen, reeds de status van gekozenen hebben; zodoende wordt de vrijheid van kandidaatstelling niet aangetast, wat wel het geval kan zijn bij toepassing van de norm op OR'en 11).

*Een ander deel van de Raad**) kan met het voorstel van de adviesaanvrage nagenoeg geheel instemmen.
De procedures die thans bij de opstelling en de goedkeuring van het voorlopige en het definitieve reglement moeten worden gevolgd zijn omslachtig, tijdrovend en kostbaar, zowel voor de ondernemingen als voor de BC's en daarmee voor de organisaties van werkgevers en van werknemers die de leden van de BC's hebben benoemd.
Een regeling als in de adviesaanvrage voorgesteld, krachtens

*) Dit deel is hetzelfde als 'Een ander deel van de Raad' als bedoeld in paragraaf 4.5.

10) Met uitzondering van het werknemerslid benoemd door de MHP.
11) Het in de vorige noot bedoelde lid onderschrijft deze kanttekening niet, doch zou het wenselijk achten de norm van artikel 9 lid 4 te vervangen door een norm overeenkomend met die welke thans ten aanzien van de COR is neergelegd in artikel 34 lid 3 tweede volzin.

welke de inhoud van het reglement bindend wordt voorgeschreven, zal niet alleen genoemde procedures overbodig maken, althans sterk vereenvoudigen en derhalve een kostenbesparend effect hebben: ook de rechtszekerheid van de OR'en en van de ondernemingen zal erdoor worden bevorderd, omdat dan de nog steeds in de praktijk bestaande misverstanden over het door de wetgever bedoelde karakter van het OR-reglement zullen worden voorkomen.
Dit deel van de Raad geeft echter de voorkeur aan vaststelling van een bindend OR-reglement bij verordening van de SER boven vaststelling bij amvb. Het voordeel van een SER-verordening lijkt te zijn dat zij op eenvoudige wijze kan worden gewijzigd of aangevuld indien daaraan behoefte bestaat.
Indien niettemin besloten zou worden tot vaststelling van het bindende reglement bij amvb, dan stelt dit raadsdeel voorafgaand overleg met de Commissie Ondernemingsraden van de Raad, zoals in de adviesaanvrage wordt voorgesteld, op prijs.
Bij vaststelling van een bindend model zal overigens nog wel een overgangsbepaling noodzakelijk zijn ten aanzien van de op het tijdstip van inwerkingtreding van het model bestaande en door de BC goedgekeurde reglementen.
Het voorstel van de adviesaanvrage om voor het reglement van de OR een bindend model vast te stellen bevat ook de mogelijkheid dat de OR na overleg met de ondernemer kiest voor een zittingstermijn van twee, drie of vier jaar, voor het aanbrengen van beperkingen ten aanzien van de herkiesbaarheid, voor het opstellen van een rooster van aftreden, voor het instellen van kiesgroepen, voor het vaststellen van afwijkende termijnen voor het actief en/of passief kiesrecht en voor een ander stelsel van verkiezingen. Ook zou de OR, indien althans de ondernemer daarmee instemt, in zijn reglement kunnen afwijken van het wettelijke aantal OR-leden en een regeling voor plaatsvervangende OR-leden kunnen opnemen. Het hier aan het woord zijnde deel van de Raad kan hiermee instemmen, mede omdat aan het behoud van deze mogelijke variaties in de praktijk behoefte bestaat. Het wil hierbij echter twee kanttekeningen plaatsen.
De eerste kanttekening betreft het rooster van aftreden. Het volgen van zulk een rooster brengt mee dat er frequenter kandidaatstellingen en verkiezingen dienen te worden georganiseerd, hetgeen hoe dan ook een extra belasting is voor de voortgang van de werkzaamheden van de onderneming of instelling.
Teneinde dit binnen redelijke grenzen te houden, acht dit deel van de Raad het gewenst dat de OR, indien hij na overleg met de ondernemer kiest voor de opstelling van een rooster van aftreden, gehouden is tot het stellen van de maximaal toelaatbare zittingstermijn van zijn leden (vier jaar) en tot het opstellen van het rooster waarbij iedere twee jaar de helft van zijn leden aftreedt.
Een tweede kanttekening is dat het van groot belang is dat alle groeperingen van het personeel zoveel mogelijk en min of meer evenredig in de OR zijn vertegenwoordigd. Daartoe ware het bepaalde in artikel 9 lid 4, waarin het beginsel van de OR als 'afspiegelingscollege' tot uitdrukking wordt gebracht maar dat vanwege zijn redactie in de praktijk niet effectief kan zijn, te vervangen door het bepaalde in artikel 34 lid 3 tweede volzin,

dat thans van toepassing is op het reglement van de COR en dat luidt: 'Het reglement bevat voorts voorzieningen dat de verschillende groepen van in de onderneming werkzame personen zoveel mogelijk in de centrale ondernemingsraad vertegenwoordigd zijn'. De OR blijft hierdoor vrij in het maken van genoemde keuzen bij de opstelling van zijn reglement, maar de ondernemer en, krachtens artikel 36 lid 1, iedere in de onderneming werkzame kiesgerechtigde persoon alsmede iedere vereniging van werknemers als bedoeld in artikel 9 lid 2 onder a, kunnen, indien zij zulks nodig achten, de door de OR gemaakte keuze na bemiddeling en advies van de BC ter toetsing aan deze norm aan de KR voorleggen.
In de adviesaanvrage wordt voorts voorgesteld dat de ondernemer die een voorlopig reglement moet opstellen, niet over de hierboven vermelde keuzemogelijkheden zou moeten beschikken. Het hier aan het woord zijnde deel van de Raad wil erop wijzen dat de ondernemer het voorlopig reglement in verreweg de meeste gevallen opstelt in nauwe samenspraak met enige al dan niet door 'proefverkiezingen' gekozen vertegenwoordigers van de werknemers. Ook al bij de inrichting van het kandidaatstellings- en verkiezingsgedeelte van het voorlopig reglement wordt gezocht naar een model dat het meest bruikbaar is voor de betrokken onderneming. De beschikking over genoemde keuzemogelijkheden wordt daarbij onontbeerlijk geacht. De eenmaal gekozen OR kan bij de opstelling van het definitieve reglement de in het voorlopige reglement gemaakte keuzen wijzigen. Dit deel van de Raad kan dan ook het betrokken voorstel van de adviesaanvrage niet steunen. Het stemt wel in met de in de adviesaanvrage voorgestelde termijnen die bij de opstelling, wijziging en bekendmaking van het definitieve reglement in acht moeten worden genomen alsook met een wettelijke regel dat reglementsbepalingen die in strijd zijn met het bij of krachtens de wet bepaalde nietig zijn.
Dit deel van de Raad merkt ten slotte op het van belang te achten dat de organisaties van werkgevers en van werknemers door middel van de BC's een voorlichtende en adviserende taak met betrekking tot het OR-reglement in de betrokken bedrijfstakken en -sectoren kunnen blijven vervullen. Zo kunnen zij de tot hun ressort behorende ondernemingen en OR'en wijzen op specifieke bedrijfstakeigene omstandigheden, die het wenselijk maken dat bij de inrichting van de reglementen bepaalde keuzen worden gemaakt.

Punt 10

1. Artikel 15 bepaalt dat de OR commissies kan instellen. Het onderscheidt daarbij drie soorten commissies: vaste commissies (ter behandeling van bepaalde onderwerpen), onderdeelcommissies (voor verspreide onderdelen van de onderneming) en voorbereidingscommissies (ter voorbereiding van bepaalde onderwerpen). De eerste twee soorten commissies worden ingesteld bij reglement, hetgeen betekent dat de BC, die immers ten aanzien van reglementen een goedkeurende taak heeft, de instelling van deze commissies moet goedkeuren. Ten aanzien

van de voorbereidingscommissies heeft de BC geen goedkeurende maar alleen een geschilbeslechtende taak, namelijk voor het geval de ondernemer tegen de instelling van die commissies bezwaar maakt. De OR kan aan vaste en aan onderdeelcommissies eigen bevoegdheden delegeren. De leden van vaste commissies bestaan in meerderheid uit OR-leden; van voorbereidingscommissies moet tenminste één OR-lid deel uitmaken; in de onderdeelcommissies kunnen zitting hebben personen werkzaam in de betrokken onderdelen, naast eventueel OR-leden. De leden van de vaste en de onderdeelcommissies genieten de in artikel 21 lid 2 omschreven ontslagbescherming (ontslagverbod), de leden van de voorbereidingscommissies de minder vergaande bescherming bedoeld in artikel 21 lid 3 (voorwaardelijk ontslagverbod).

De adviesaanvrage stelt voor aan de OR de bevoegdheid te geven de commissies in te stellen die hij voor de vervulling van zijn taak redelijkerwijs nodig heeft: de OR pleegt over de instelling van commissies overleg met de ondernemer, bij bezwaar van de ondernemer kan de OR, na een vergeefse bemiddeling door de BC, via een procedure krachtens artikel 36 een uitspraak vragen aan de KR. De instelling van commissies behoeft niet meer te geschieden bij reglement; het preventieve toezicht van de BC op de instelling van commissies vervalt. Het voorschrift dat de leden van de vaste commissies in meerderheid OR-lid zijn, vervalt eveneens: voldoende is dat één OR-lid zitting heeft in deze commissies, zodat het onderscheid op dit punt tussen de vaste commissies en de voorbereidingscommissies verdwijnt.

2. De Raad is ten aanzien van deze voorstellen niet tot een eenstemmig standpunt gekomen. Wederom gaat het hier om een meningsverschil waarover in paragraaf 4.5 in algemeen verband werd gesproken.

*Een deel van de Raad**) wijst de voorstellen van de adviesaanvrage af. Het is voorstander van handhaving van de bepaling dat de vaste commissies en de onderdeelcommissies bij reglement worden ingesteld en dat het reglement ook op dit punt is onderworpen aan de preventieve goedkeuring van de BC. Verwezen zij overigens naar het onder punt 9 weergegeven standpunt van dit raadsdeel met betrekking tot de reglementen. Ook ten aanzien van de voorbereidingscommissies zou dit raadsdeel de huidige regeling willen handhaven.
Om overwegend praktische redenen kan dit raadsdeel wel instemmen met het voorstel de regeling inzake de samenstelling van de vaste commissies gelijk te doen zijn aan die voor de voorbereidingscommissies; dat zulks mogelijk zal leiden tot een – geringe – uitbreiding van het aantal werknemers dat onder het ontslagverbod van artikel 21 lid 2 valt, acht dit deel geen bezwaar: immers, ook op de omvang van de vaste commissies zullen de BC's (via de preventieve keuring van de reglementen) toezicht houden, al dan niet daarop geattendeerd door de ondernemers. Overigens tekent dit deel van de Raad aan het eens te zijn met het voorstel van het hierna aan het woord komende

*) Dit deel is hetzelfde als 'Een deel van de Raad' als bedoeld in paragraaf 4.5.

andere deel van de Raad wat de duur van de zittingsperiode van de leden van de vaste OR-commissies betreft.

*Een ander deel van de Raad**) kan instemmen met het voorstel dat de OR na overleg met de ondernemer de commissies kan instellen 'welke hij voor de vervulling van zijn taak redelijkerwijs nodig heeft' en dat de instelling van de vaste en de onderdeelcommissies niet meer geschiedt bij reglement en niet meer valt onder de preventieve goedkeuring van de BC. Wel meent dit raadsdeel dat het voorafgaande overleg dat de OR met de ondernemer over de instelling van commissies moet plegen, alsmede het criterium dat de OR de commissies mag instellen 'die hij voor de vervulling van zijn taak redelijkerwijs nodig heeft' (welk criterium ook de KR in geval van geschil zal moeten hanteren, niet alleen betreffen de 'instelling' van commissies, maar mede gelden ten aanzien van omvang en samenstelling van de commissies en van de bevoegdheden en taken die aan de commissies door de OR worden gedelegeerd.
Mede gelet op het uitgangspunt dat de vereenvoudiging niet dient te leiden tot materiële veranderingen staat dit raadsdeel afwijzend tegenover het voorstel dat de leden van de vaste commissies niet meer in meerderheid tevens OR-lid behoeven te zijn. Volgens dat voorstel zouden de vaste commissies voortaan in beginsel op één lid na volledig mogen bestaan uit niet-OR-leden, met als gevolg dat het aantal personen dat via een commissielidmaatschap komt te vallen onder het ontslagverbod van artikel 21 lid 2 aanmerkelijk kan worden vergroot.
Het hier betogende raadsdeel meent dat het voor ondernemers, vooral ondernemers met middelgrote en kleinere ondernemingen, geenszins zonder bezwaar is wanneer het aantal werknemers waarvoor het ontslagverbod van artikel 21 lid 2 van kracht is een relatief groot deel uitmaakt van het totale personeel. Bovendien zou het voorstel bewerkstelligen dat de OR bevoegdheden kan delegeren aan vaste commissies waarvan slechts één OR-lid deel uitmaakt, hetgeen naar de mening van dit raadsdeel ten zeerste ongewenst is.
Voorts mag de opheffing van het voorschrift dat vaste commissies bij reglement worden ingesteld niet tot gevolg hebben dat het onderscheid tussen vaste commissies en voorbereidingscommissies in de praktijk vervaagt en daarmee ook onduidelijk wordt welke rechtsbescherming commissieleden die niet tevens OR-lid zijn genieten: de bescherming van lid 2 dan wel die van lid 3 van artikel 21. Daarom ware (in de wet of elders) te bepalen dat de benoeming van leden van de vaste commissies niet langer kan gelden dan voor de duur van de zittingsperiode en dat de voorbereidingscommissies slechts kunnen worden ingesteld voor de behandeling van bepaalde concrete onderwerpen en voor beperkte duur.

Punt 11

1. Artikel 1 bepaalt in de leden 4, 5 en 6 dat de BC op verzoek van belanghebbenden, en zo haar dat wenselijk voorkomt voor een goede wetstoepassing, beslissingen kan nemen tot gelijk-

*) Dit deel is hetzelfde als 'Een ander deel van de Raad' als bedoeld in paragraaf 4.5.

stelling van niet-werknemers met werknemers en inzake de samenvoeging en splitsing van ondernemingen. Punt 11 van de adviesaanvrage stelt, kort samengevat, voor deze beslissingen te onttrekken aan de BC en over te laten aan de partijen zelf, dat wil zeggen de ondernemer te zamen met de OR dan wel de betrokken vakorganisaties: worden partijen het niet eens, dan kan de meest gerede partij op grond van artikel 36 een uitspraak vragen aan de KR die, gehoord de BC, beslist of een bepaalde gelijkstelling, samenvoeging of splitsing wenselijk is in het belang van een goede wetstoepassing.

2. De Raad heeft over dit voorstel geen overeenstemming kunnen bereiken. Ook dit meningsverschil is een uitvloeisel van het algemene meningsverschil uiteengezet in paragraaf 4.5.

*Een deel van de Raad**) is voorstander van handhaving van de bestaande regeling.
*Een ander deel van de Raad**) stemt met het voorstel in.

Punt 12

1. Punt 12 bevat het voorstel de termijnregeling van artikel 27 lid 5 eerste en tweede volzin enigszins te wijzigen. Daarnaast behelst punt 12 het voorstel tot schrapping van de burgerrechtelijke procedure van artikel 27 lid 5, derde, vierde en vijfde volzin. Deze procedure wordt overbodig geacht naast die van artikel 36 lid 3.

2. Ter verkrijging van een beter begrip van de portee van deze voorstellen volgt hierna een korte samenvatting van de inhoud van artikel 27 en in het bijzonder van lid 5 van dat artikel.
Lid 1 bepaalt dat de ondernemer voor een aantal, in dat lid opgesomde besluiten de instemming behoeft van de OR. Verkrijgt de ondernemer voor zulk een besluit die instemming niet, dan kan hij zich ingevolge lid 4 wenden tot de BC met een verzoek het besluit goed te keuren: de vervangende goedkeuring. (Ten aanzien van de regeling van lid 4 bevat de adviesaanvrage in punt 3 een wijzigingsvoorstel: daarop werd hierboven reeds uitvoerig ingegaan.)
Lid 5, waarover punt 12 handelt, bepaalt in de eerste volzin dat een besluit als bedoeld in lid 1 dat is genomen zonder de instemming van de OR of zonder de vervangende goedkeuring, nietig is. Deze nietigheid geldt echter volgens de tweede volzin uitsluitend, indien de OR tegenover de ondernemer een beroep op de nietigheid heeft gedaan, en wel binnen de termijn van een maand nadat aan de OR is gebleken dat de ondernemer uitvoering of toepassing geeft aan het besluit.
De derde, vierde en vijfde volzin van lid 5 bepalen in hoofdzaak dat de ondernemer die meent dat de OR ten onrechte een beroep op de nietigheid heeft gedaan, binnen een maand aan de KR een beslissing ter zake kan vragen: de KR kan dus het beroep van de OR op de nietigheid ongedaan maken. Daarnaast bevat artikel 36 lid 3 onder meer de bepaling dat de OR bij de KR van de ondernemer kan vorderen dat deze zich onthoudt van handelingen die

*) Deze delen zijn dezelfde als die bedoeld in paragraaf 4.5.

strekken tot uitvoering of toepassing van een besluit waarvan de OR (tijdig) de nietigheid heeft ingeroepen.
Punt 12 bevat nu – zoals even aangeduid – twee voorstellen:
ten eerste het voorstel de termijn genoemd in de tweede volzin te wijzigen, en wel in die zin dat de termijn waarbinnen de OR de nietigheid van een besluit kan inroepen, reeds begint te lopen vanaf het tijdstip dat de OR van het besluit op de hoogte is tot uiterlijk een maand nadat hem is gebleken dat de ondernemer uitvoering of toepassing geeft aan een besluit dat de OR-instemming of een vervangende goedkeuring mist;
en ten tweede het voorstel de procedure van de derde, vierde en vijfde volzin te schrappen, als overbodig naast die van artikel 36 lid 3.
Het eerste voorstel strekt derhalve tot een mogelijke verlenging van de termijn waarbinnen de OR een beroep op de nietigheid kan doen: de termijn kan onder omstandigheden eerder aanvangen dan de huidige termijn, maar eindigt op hetzelfde tijdstip. Dit voorstel is – blijkens van de zijde van het adviesaanvragende departement verkregen toelichting – ingegeven door het feit dat soms een beroep van de OR op de nietigheid door de KR is beoordeeld als te vroeg gedaan, namelijk nog vóórdat de ondernemer een aanvang maakte met uitvoering of toepassing van een sociaal besluit. Deze beperkende interpretatie van de termijn waarbinnen de OR zich tot de KR kan wenden, wordt minder gewenst geacht.

3. Met betrekking tot het eerste voorstel erkent de Raad dat de bestaande regeling in de praktijk heeft geleid tot ongewenste interpretatie. Hij is evenwel van oordeel dat aan een mogelijke verlenging van de termijn (thans een maand) waarbinnen de OR tegenover de ondernemer schriftelijk een beroep kan doen op de nietigheid van een door deze genomen besluit, geen behoefte bestaat. Voldoende is te bepalen dat deze termijn eerder kan aanvangen. De Raad stelt de volgende regeling voor.
De OR kan een beroep doen op de nietigheid van een besluit binnen een maand nadat de ondernemer hem de mededeling omtrent zijn besluit als bedoeld in artikel 27 lid 2 laatste volzin heeft gedaan. Indien de ondernemer deze mededeling achterwege laat, vangt de termijn aan op het tijdstip waarop aan de OR is gebleken dat de ondernemer uitvoering of toepassing geeft aan het besluit.
In dit verband wil de Raad opmerken dat artikel 27 lid 2 laatste volzin verbetering behoeft, en wel in die zin dat de aldaar bedoelde mededeling aan de OR schriftelijk dient te geschieden en dat uit die mededeling dient te blijken welk besluit de ondernemer neemt of heeft genomen en wanneer de ondernemer zijn besluit zal uitvoeren.

4. De Raad kan instemmen met het voorstel de procedure van artikel 27 lid 5 laatste drie volzinnen te schrappen. Van deze

procedure is zelden of nooit gebruik gemaakt. Zij is naast de procedure van artikel 36 lid 3 overbodig te achten, zeker na het arrest van de Hoge Raad van 27 september 1985 (NJ 1986, 339).

's-Gravenhage, 24 oktober 1986.

Th. Quené,
voorzitter.

B.N.J. Pompen,
algemeen secretaris.

Bijlage 1

MINISTERIE VAN SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID

'S-GRAVENHAGE, ZEESTRAAT 73 - TELEFOON: 070-71 59 11

DIRECTORAAT-GENERAAL VOOR ALGEMENE BELEIDSAANGELEGENHEDEN
DIRECTIE BIJZONDERE VRAAGSTUKKEN VAN ARBEIDSVERHOUDINGEN
AFDELING MEDEZEGGENSCHAP EN ONDERNEMINGSRECHT/Nr.BVA/85/3020

AAN: de Sociaal Economische Raad
Postbus 90405
2509 LK DEN HAAG

's-Gravenhage, 18 juli 1985

Betreft: Adviesaanvrage inzake vereenvoudiging van de Wet op de ondernemingsraden

Inleiding

In de aanbiedingsbrief van 21 december 1982 bij het advies van Uw Raad inzake de beroepsmogelijkheden op grond van de Wet op de ondernemingsraden (82/23) wordt onder meer het volgende opgemerkt: "Behalve de in dit advies besproken instanties en beroepsmogelijkheden kent de WOR evenwel nog een aantal andere beslissingsbevoegde instanties en rechtsgangen. Deze veelheid van voorzieningen vormt een ingewikkeld geheel, hetgeen in de praktijk in toenemende mate als een bezwaar wordt gevoeld. De Raad zal daarom de problematiek van de ondoorzichtigheid van het geheel van bij de WOR betrokken instanties, (gerechtelijke) procedures en beroepsregelingen nader door zijn Commissie Ondernemingsraden doen onderzoeken op de mogelijkheid van vereenvoudiging en betere onderlinge afstemming."

Ook van andere zijden is de afgelopen jaren kritiek geleverd op de ingewikkeldheid en ondoorzichtigheid van de verschillende geschillenregelingen in de Wet op de ondernemingsraden. Deze kritiek valt onder meer te lezen in het op 8 mei 1985 door de vaste Commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid van de Tweede Kamer uitgebrachte rapport inzake onvolkomenheden, onduidelijkheden en/of omissies in de Wet op de ondernemingsraden (kamerstukken 18.980 nr. 2, par. 4 II, blz. 19 en 20).

Het onderzoek dat de Commissie ondernemingsraden van uw Raad de afgelopen jaren heeft ingesteld naar de mogelijkheden tot vereenvoudiging van de Wet op de ondernemingsraden heeft in belangrijke mate bijgedragen aan het inzicht in de problematiek en de haalbaarheid van mogelijke oplossingen. Tegen de achtergrond van deze

- gedachtenwisseling -

Correspondentieadres: Postbus 20801 - 2500 EV 's-Gravenhage.
Verzoeke één onderwerp per brief te behandelen en bij beantwoording afdeling, nummer en datum te vermelden.

gedachtenwisselingen in de Commissie ondernemingsraden verzoek ik uw Raad, mede namens mijn ambtgenoten van Justitie en van Economische Zaken, om mij te willen adviseren omtrent de navolgende voorstellen tot vereenvoudiging van de Wet op de ondernemingsraden.

Met de Commissie ondernemingsraden van uw Raad ben ik van mening dat het van belang is om het stelsel van geschillenregelingen in de Wet op de ondernemingsraden te vereenvoudigen. Deze vereenvoudiging kan naar mijn oordeel het beste bereikt worden door in de Wet op de ondernemingsraden een beperking aan te brengen in het aantal instanties dat is belast met het nemen van beslissingen.

Zen belangrijke oorzaak van het feit dat het stelsel van geschillenregelingen in de praktijk als ingewikkeld wordt ervaren lijkt te zijn gelegen in het door de Wet op de ondernemingsraden van 28 januari 1971 gemaakte onderscheid tussen beleidsgeschillen en juridische geschillen, met voor elk van deze beide categorieën een verschillende procesgang. Beleidsgeschillen worden langs administratiefrechtelijke weg beslecht door de bedrijfscommissies in eerste aanleg met in de meeste gevallen de mogelijkheid van administratief beroep bij de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, en daarna in veel gevallen de mogelijkheid van Arobberoep bij de Afdeling rechtspraak van de Raad van State. Juridische geschillen worden - na bemiddeling door de bedrijfscommissie - langs civielrechtelijke weg beslecht door de Kantonrechter in eerste aanleg met de mogelijkheid van hoger beroep bij de Arrondissementsrechtbank, en eventueel beroep in cassatie bij de Hoge Raad. Bij de wetswijzigingen van 1976 en 1979 is dit onderscheid tussen beleidsgeschillen en juridische geschillen gehandhaafd en is tevens het aantal geschillenprocedures aanzienlijk uitgebreid. Aldus zijn naast elkaar ontstaan omvangrijke administratiefrechtelijke en civielrechtelijke procedures in drie instanties.

Het onderscheid tussen beleidsgeschillen en juridische geschillen is bij de totstandkoming van de Wet op de ondernemingsraden van 28 januari 1971 (10.335, nr. 6, blz. 2) als volgt gemotiveerd:

- "De -

"De juistheid of de wenselijkheid van de maatregelen van de ondernemingsleiding, ook van de meest ingrijpende, kunnen nooit aan het oordeel van de kantonrechter worden onderworpen. Deze rechter mag zich alleen uitspreken over de vraag, welke verplichtingen de ondernemer met betrekking tot een bepaalde maatregel heeft, d.w.z. of hij ten aanzien van die maatregel het advies van de ondernemingsraad moet inwinnen, enz.. Is dit z.i. ten onrechte niet gebeurd, dan kan hij, indien daarvoor termen aanwezig zijn, de ondernemer veroordelen (desnoods onder oplegging van een dwangsom) om de voorgeschreven verplichtingen na te komen.
Deze juridische waakzaamheid, deze wetsinterpretatie, is geen taak voor een niet-juridisch college als de bedrijfscommissie, die bovendien niet bevoegd is enige sanctie op te leggen. De bedrijfscommissie is nl. in de wet nu juist wèl een beleidsinstantie, die het beleid van de ondernemer op een bepaald punt toetst."

Mede in het licht van de maatschappelijke ontwikkelingen sedert de totstandkoming van de wet lijkt dit strikte onderscheid tussen de beslissing van beleidsgeschillen en de beslissing van juridische geschillen thans echter minder vanzelfsprekend. C.W.A. Timmermans heeft er in zijn artikel "Administratieve rechtspraak in het ondernemingsrecht" (bundel "Geschillen in de onderneming", blz. 71-92) op gewezen, dat de bedrijfscommissies in de praktijk bij het nemen van hun beleidsbeslissingen veelal vragen van wetsinterpretatie moeten beantwoorden, en dat het naast elkaar bestaan van een stelsel van administratieve rechtsgangen èn de nalevingsprocedure van artikel 36 W.O.R. via de Kantonrechter soms netelige juridische problemen kan veroorzaken.

Anderzijds doet de civiele rechter op verschillende rechtsgebieden uitspraken met belangrijke beleidsmatige aspecten. Ik denk daarbij onder meer aan de verschillende taken van de ondernemingskamer, aan de taken van de kinderrechter en van de Arrondissementsrechtbank ten aanzien van het gezag over minderjarigen, en aan de taak van de kantonrechter ten aanzien van de vaststelling van huurprijzen. De civiele rechter zal beter in staat zijn tot het nemen van zulke beleidsbeslissingen wanneer hij terzake deskundige voorlichting kan krijgen. De voorbeelden laten zien dat de inbreng van deskundigen bij de voorbereiding van beleidsbeslissingen in beginsel op verschillende wijzen mogelijk is:

- a. -

door toevoeging van deskundigen aan het rechterlijk college (ondernemingskamer, pachtkamers), of
door middel van advisering door terzake deskundige commissies (raden voor de kinderbescherming, huurcommissies).

Voorstellen

Gelet op de hiervoor geschetste ontwikkelingen kan een belangrijke vereenvoudiging van diverse geschillenregelingen in de Wet op de ondernemingsraden naar mijn oordeel worden bereikt met de volgende voorstellen:

a. integratie van een aantal administratiefrechtelijke procedures met de civielrechtelijke procedure van artikel 36 van de Wet op de ondernemingsraden (zie punten 1,2,3,4,10 en 11);
b. gelijkschakeling van de administratiefrechtelijke procedure van artikel 13 met de civielrechtelijke procedure van artikel 21, derde lid, van de Wet op de ondernemingsraden (zie punt 6);
c. gelijkschakeling van enkele administratiefrechtelijke procedures met de administratiefrechtelijke procedure van artikel 46a, vijfde lid, van de Wet op de ondernemingsraden (zie punt 7);
d. schrapping van een aantal administratiefrechtelijke procedures (zie punten 5,8 en 9);
e. schrapping van de civielrechtelijke procedure van artikel 27, vijfde lid, van de Wet op de ondernemingsraden (zie punt 12).

1. Mede tegen de achtergrond van het advies van de organisatiecommissie van uw Raad van 22 april 1985 om het instituut van de bijzondere leden bij het College van Beroep voor het bedrijfsleven af te schaffen, gaat mijn voorkeur ernaar uit om de inbreng van deskundigen bij de voorbereiding van beleidsmatige beslissingen van de civiele rechter te regelen volgens het hiervoor genoemde tweede model: inschakeling van de bedrijfscommissies als adviescommissies ten behoeve van de kantonrechter als beslissende instantie (dus enigszins vergelijkbaar met de adviestaken van de raden voor de kinderbescherming ten behoeve van de kinderrechter). Hiertoe dient de procedure van artikel 36 W.O.R. gewijzigd te worden in die zin, dat de verplichte inschakeling van de bedrijfscommissie niet alleen tot doel heeft om tussen partijen te bemiddelen, maar tevens om de kantonrechter een met redenen omkleed schriftelijk advies voor de oplossing van het geschil te verstrekken. Daarbij lijkt het wenselijk om de bedrijfscommissie te binden aan een

- maximumtermijn -

maximumtermijn van twee of drie maanden, welke termijn desgewenst nog door de kantonrechter zou kunnen worden verlengd. Het advies van de bedrijfscommissie dient door de kantonrechter in zijn overwegingen te worden betrokken en zal derhalve zwaar wegen. Indien de kantonrechter van het advies van de bedrijfscommissie afwijkt, dient de kantonrechter zulks in zijn uitspraak te motiveren. Tevens acht ik het wenselijk dat de bedrijfscommissie wordt geïnformeerd omtrent het resultaat van haar bemoeiingen door te bepalen dat de griffier aan de bedrijfscommissie een afschrift van de uitspraak toezendt.
In dit verband lijkt het mij uit een oogpunt van vereenvoudiging en betere onderlinge afstemming van geschillenregelingen wenselijk om de huidige procedure van artikel 36 W.O.R. (de zgn. oneigenlijke verzoekschriftprocedure op grond van de artikelen 125a e.v. Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering) te vervangen door de eenvoudiger verzoekschriftprocedure van de artikelen 429a e.v. W.v.B.Rv., welke procedure reeds geldt voor geschillen op grond van de artikelen 21, derde lid, en 26 W.O.R.. Hierdoor kan mijns inziens in procedureel opzicht een belangrijke vereenvoudiging worden bereikt en zullen voor alle civielrechtelijke procedures op grond van de Wet op de ondernemingsraden dezelfde procedureregels gelden.

2. Vereenvoudiging van de geschillenregelingen in de Wet op de ondernemingsraden en beperking van het aantal daarbij betrokken instanties kan naar mijn oordeel ook bevorderd worden door het hoger beroep van kantongerechtsuitspraken op grond van artikel 36 W.O.R. te concentreren bij de ondernemingskamer van het gerechtshof te Amsterdam. Hierdoor worden deze appèl-zaken onttrokken aan de bevoegdheid van de Arrondissementsrechtbanken en ondergebracht bij de ondernemingskamer, die reeds belast is met de beslissing in eerste aanleg van geschillen op grond van artikel 26 W.O.R..

3. Ten aanzien van beleidsgeschillen tussen de ondernemer en de ondernemingsraad over regelingen als bedoeld in artikel 27, eerste lid, waarvoor de ondernemingsraad een instemmingsrecht heeft, merk ik het volgende op. Wanneer de ondernemingsraad niet instemt met het voorgenomen besluit van de ondernemer kan het geschil door middel van de hiervoor uiteengezette procedure van artikel 36

- W.O.R. -

W.O.R., na bemiddeling door en met advies van de bedrijfscommissie, in eerste aanleg beslist worden door de kantonrechter. Als toetsingsnorm voor de kantonrechter denk ik daarbij aan de volgende formulering: de kantonrechter kan het voorgenomen besluit van de ondernemer uitsluitend goedkeuren, indien de ondernemingsraad bij afweging van de betrokken belangen niet in redelijkheid tot het onthouden van zijn instemming had kunnen komen. Deze formulering vormt het spiegelbeeld van de toetsingsnorm van artikel 26, vierde lid, W.O.R. en doet recht aan het belang van het instemmingsrecht als meest verstrekkende bevoegdheid van de ondernemingsraad. Daarbij dient in artikel 27, tweede lid, een bepaling te worden opgenomen overeenkomstig artikel 25, vijfde lid, tweede volzin, inhoudende dat de ondernemingsraad, indien hij zijn instemming aan het voorgenomen besluit van de ondernemer onthoudt, gehouden is om dit met redenen omkleed schriftelijk aan de ondernemer mee te delen.

Door middel van de toetsing in hoger beroep door de ondernemingskamer kan bereikt worden dat voor de toetsing van adviesplichtige besluiten van de ondernemer op grond van artikel 25 W.O.R. en de toetsing van besluiten van de ondernemingsraad op grond van artikel 27 W.O.R. waarbij de ondernemingsraad zijn instemming onthoudt dezelfde maatstaven zullen worden aangelegd. Een alternatief voor dit voorstel zou kunnen zijn om de toetsing van artikel 27-besluiten, evenals die van artikel 25-besluiten, in eerste aanleg bij de ondernemingskamer onder te brengen. Gelet op de aard van de geschillen die in eerste aanleg door de ondernemingskamer worden beslist, lijkt echter de kantonrechter meer geschikt om geschillen op grond van artikel 27 in eerste aanleg te beslissen dan de ondernemingskamer mede wegens de verwantschap van deze geschillen over regelingen op sociaal gebied met arbeidsrechtelijke geschillen, ten aanzien waarvan de kantonrechter reeds een grote ervaring heeft.

4. Andere beleidsgeschillen die naar mijn oordeel in de procedure van artikel 36 W.O.R. kunnen worden geïntegreerd zijn de geschillen op grond van de artikelen 17, eerste lid, 18, 22, tweede lid, 31, eerste lid, en 33 W.O.R.. In de bepalingen van artikel 17, eerste lid, en artikel 31, eerste lid, kan de bezwaarregeling vervallen met als gevolg dat de kantonrechter kan toetsen of de ondernemingsraad de gevraagde voorzieningen, resp. inlichtingen en

- gegevens -

gegevens voor de vervulling van zijn taak redelijkerwijze nodig heeft.

Een zelfde toetsing is mogelijk bij artikel 18, indien het eerste en tweede lid worden aangevuld met de bepaling dat de ondernemingsraad en de ondernemer het aantal uren, resp. dagen vaststellen op een zodanig aantal als de betrokken ondernemingsraad- en commissieleden voor de vervulling van hun taak redelijkerwijze nodig hebben. In het derde lid kan desgewenst worden bepaald dat dit redelijkerwijze benodigde aantal in ondernemingen met 100 of meer werknemers tenminste zestig uren, resp. vijf dagen bedraagt.

In artikel 22, tweede lid, zou naar mijn oordeel het onderscheid tussen kosten van het raadplegen van deskundigen en kosten van het voeren van rechtsgedingen kunnen vervallen door te bepalen dat al deze kosten slechts ten laste van de ondernemer komen voor zover de ondernemingsraad of zijn commissies deze kosten voor de vervulling van hun taak redelijkerwijze moeten maken. Bij geschil kan de ondernemingsraad door middel van de procedure van artikel 36 W.O.R. aan de kantonrechter hierover een uitspraak vragen. Mede met behulp van het advies van de bedrijfscommissie zal de kantonrechter kunnen beoordelen of de door de ondernemingsraad of zijn commissies te maken kosten voor de vervulling van hun taak redelijkerwijze noodzakelijk zijn.
Is de kantonrechter van oordeel dat de kosten die de ondernemingsraad moet maken in verband met het voeren van een procedure moeten worden betaald door de ondernemer, dan kan deze uitspraak zowel gelden voor de procedure in eerste aanleg als voor de procedure in hoger beroep of cassatie, wanneer de ondernemer deze rechtsmiddellen aanwendt. Wil de ondernemingsraad zelf hoger beroep of cassatie instellen en is de ondernemer van oordeel dat dit redelijkerwijze niet noodzakelijk is voor de vervulling van de taak van de ondernemingsraad, dan zal de ondernemingsraad voor de hieraan verbonden kosten echter opnieuw een beslissing van de kantonrechter moeten vragen (vergelijk het inmiddels vervallen artikel 862 W.v.B.Rv.).

Geschillen op grond van artikel 33 W.O.R. kunnen met behulp van het advies van de bedrijfscommissie aan de toetsing van de kantonrechter worden onderworpen door te bepalen dat het instellen van

- een -

een centrale ondernemingsraad of een groepsondernemingsraad bij bezwaar van de ondernemer of (de meerderheid van) de betrokken ondernemingsraden slechts mogelijk is, indien dit voor een goede toepassing van de wet wenselijk is.

Ten aanzien van procedures op grond van de artikelen 17, 18 en 22 acht ik hoger beroep en cassatie niet wenselijk. Deze procedures hebben betrekking op het ter beschikking stellen van een aantal faciliteiten ten behoeve van de ondernemingsraad, zijn commissies en hun leden. Hierbij is het van groot belang dat er op korte termijn een beslissing wordt genomen, die tevens een eindbeslissing is. Daarom stel ik voor om ten aanzien van uitspraken van de kantonrechter op grond van deze artikelen alleen de mogelijkheid te bieden van cassatie in het belang der wet, waardoor de rechten van partijen niet worden beïnvloed.

5. Enkele administratiefrechtelijke procedures kunnen naar mijn oordeel gemist worden, omdat ze in de praktijk weinig of geen betekenis hebben en zeer wel zonder tussenkomst van een externe instantie binnen de onderneming kunnen worden opgelost. Ik denk daarbij aan de procedures van artikel 19 over het verstrekken van copie-agendastukken, artikel 23, eerste lid, over het houden van een overlegvergadering, artikel 23a, vijfde lid, over de gang van zaken bij de overlegvergadering, en artikel 23a, zesde lid, over het uitnodigen van deskundigen voor de overlegvergadering.

6. Een procedure van geheel andere aard die thans langs administratiefrechtelijke weg wordt beslecht, is de procedure van artikel 13 W.O.R.. Volgens deze procedure kunnen ondernemingsraadleden en commissieleden (op grond van artikel 15, vierde lid) voor een bepaalde termijn worden uitgesloten van deelname aan de werkzaamheden van de ondernemingsraad of de betrokken commissie, en tijdelijk worden geschorst. Deze procedure heeft derhalve betrekking op de rechtspositie van individuele ondernemingsraad- en commissieleden. Het ligt dan ook voor de hand om aansluiting te zoeken bij een andere procedure die betrekking heeft op de rechtspositie van individuele ondernemingsraad- en commissieleden, nl. de procedure van artikel 21, derde lid, W.O.R.. Het handhaven van een afzonderlijke schorsingsprocedure lijkt hierbij overbodig. De rechtsgang van geschillen op grond van artikel 13 W.O.R. wordt dan als volgt:

- beslissing -

beslissing in eerste aanleg door de kantonrechter (zonder bemiddeling of advies van de bedrijfscommissie), met de mogelijkheid van hoger beroep bij de Arrondissementsrechtbank, en eventueel cassatieberoep bij de Hoge Raad.

7. Behalve procedures inzake de beslissing van geschillen kent de Wet op de ondernemingsraden ook een aantal bestuursbeslissingen die zijn ondergebracht bij verschillende instanties met verschillende beroepsmogelijkheden. Ook daarin kan naar mijn oordeel enige vereenvoudiging worden aangebracht.
In de praktijk is gebleken dat er geen behoefte bestaat aan de mogelijkheid om aan een groep ondernemers vrijstelling te verlenen van de verplichting om een ondernemingsraad in te stellen, zodat om die reden artikel 4 W.O.R. geschrapt zou kunnen worden. Voldoende lijkt het indien voor individuele ondernemers de mogelijkheid blijft bestaan om ontheffing te verkrijgen van de verplichting om een ondernemingsraad in te stellen, maar een afzonderlijke regeling voor door een publiekrechtelijke rechtspersoon in stand gehouden of gesubsidieerde ondernemingen is daarbij overbodig. Artikel 5, tweede lid, W.O.R. zou derhalve eveneens geschrapt kunnen worden.

De beoordeling van verzoeken om ontheffing van de verplichting een ondernemingsraad in te stellen zou ik willen overdragen aan uw Raad met de mogelijkheid van beroep (op grond van de Wet administratieve rechtspraak bedrijfsorganisatie) bij het College van Beroep voor het bedrijfsleven. Deze procedure geldt thans reeds voor geschillen op grond van artikel 46a, vijfde lid, over een heffingsaanslag. Deze zelfde procedure zou ik eveneens willen laten gelden voor het opheffen van een vrijwillig ingestelde ondernemingsraad. Daartoe zou artikel 49a W.O.R. moeten worden gewijzigd in die zin, dat de ondernemer zich op grond van gewijzigde omstandigheden tot uw Raad kan wenden met het verzoek de vrijwillig ingestelde ondernemingsraad bij het eindigen van de lopende zittingsperiode van die raad op te heffen.
Door deze voorstellen wordt bereikt dat alle verzoeken van een ondernemer in verband met zijn verplichting om een ondernemingsraad in te stellen in eerste aanleg door uw Raad en in beroep door het College van Beroep voor het bedrijfsleven worden behandeld. Onder-

- nemers -

nemers die van oordeel zijn dat zij ten onrechte door uw Raad als heffingsplichtig worden aangemerkt, kunnen dan zelf bij uw Raad om ontheffing, resp. opheffing van hun verplichting tot het instellen van een ondernemingsraad verzoeken.

8. De Wet op de ondernemingsraden kent voorts in de artikelen 32 en 32a drie mogelijkheden voor het toekennen van verdere bevoegdheden aan de ondernemingsraad: bij SER-verordening (artikel 32), bij collectieve arbeidsovereenkomst (artikel 32a, eerste lid), en bij ondernemersbesluit (artikel 32a, tweede lid). Tot op heden is van de eerste mogelijkheid nimmer gebruik gemaakt en het is ook niet waarschijnlijk dat hieraan in de toekomst behoefte zal bestaan, nu de beide mogelijkheden van artikel 32a in de praktijk aanmerkelijk eenvoudiger te realiseren zijn. Om die reden meen ik derhalve dat artikel 32 W.O.R. eveneens geschrapt zou kunnen worden.

9. Een andere bestuursbeslissing waarvan de afschaffing zou kunnen worden overwogen is de preventieve toetsing van voorlopige en definitieve ondernemingsraadreglementen door de bedrijfscommissie. Hoewel deze gedachte in een ander verband reeds eerder aan uw Raad is voorgelegd, wil ik dit voorstel in het kader van mijn streven naar vereenvoudiging van de Wet op de ondernemingsraden opnieuw aan u voorleggen.

Wordt de preventieve toetsing van het reglement afgeschaft dan lijkt het wenselijk om in artikel 8 W.O.R. te bepalen dat het reglement wordt vastgesteld bij algemene maatregel van bestuur. Ik stel mij voor met de Commissie ondernemingsraden van uw Raad overleg te plegen over de opstelling van deze algemene maatregel van bestuur. Het door uw Raad opgestelde voorbeeldreglement kan hiervoor als uitgangspunt dienen. Ten aanzien van de keuzemogelijkheden in het voorbeeldreglement zal door de besluitgever een keuze gemaakt moeten worden, welke bindend is voor het voorlopig reglement. Deze keuze kan wellicht verschillen voor grote en kleine ondernemingen, maar in de algemene maatregel van bestuur kan de ondernemer rechtstreeks lezen hoe het voorlopig reglement voor de door hem in te stellen ondernemingsraad luidt. Vergeleken met de huidige procedure zal dit bij de instelling van een ondernemingsraad tot een belangrijke tijdwinst kunnen leiden. Wel dient de

- ondernemer -

ondernemer zijn besluit tot instelling van een ondernemingsraad schriftelijk aan de bedrijfscommissie mee te delen, maar deze administratieve handeling behoeft niet tot tijdverlies te leiden.

Is de ondernemingsraad aldus ingesteld voor een zittingstermijn van twee jaren, dan ontstaan er voor de ondernemingsraad een aantal keuzemogelijkheden die in de algemene maatregel van bestuur nader worden uitgewerkt. Zo kan de ondernemingsraad kiezen voor een langere zittingstermijn (waarbij ik ook de mogelijkheid van een vierjarige zittingstermijn zou willen openstellen) en voor beperkingen ten aanzien van de herkiesbaarheid, een rooster van aftreden opstellen, kiesgroepen instellen, afwijkende termijnen voor het actief en/of passief kiesrecht vaststellen, en een ander kiesstelsel kiezen. De keuzevrijheid van de ondernemingsraad is echter beperkt tot de in de algemene maatregel van bestuur vermelde alternatieven. De ondernemingsraad dient over zijn keuzes te overleggen met de ondernemer, maar uiteindelijk beslist de ondernemingsraad. Voorts kan de ondernemingsraad in zijn definitieve reglement afwijken van het wettelijk aantal ondernemingsraadleden en een regeling voor plaatsvervangende ondernemingsraadleden opnemen, doch uitsluitend indien de ondernemer daarmee instemt. De instelling van ondernemingsraadcommissies ware buiten het reglement te houden.

Het definitieve reglement dient uiterlijk zes maanden voor de volgende verkiezingen te zijn vastgesteld en bekend gemaakt aan de ondernemer en de in de onderneming werkzame personen, alsmede aan de bedrijfscommissie te worden gezonden. Wordt deze termijn niet gehaald, dan geldt het voorlopig reglement ook voor de volgende zittingsperiode. Dezelfde procedure dient te gelden indien een opvolgende ondernemingsraad het reglement wil wijzigen door de keuze voor andere alternatieven van de algemene maatregel van bestuur. Voorts lijkt het wenselijk om in artikel 8 W.O.R. te bepalen dat reglementsbepalingen die in strijd zijn met de wet of de algemene maatregel van bestuur nietig zijn.
Het resultaat van deze voorstellen is dat de bestuursbeslissingen van de artikelen 6, eerste en vierde lid, 8, tweede lid, en 48, tweede lid, geschrapt kunnen worden.

10. Het lijkt wenselijk het instellen van ondernemingsraadcommissies over te laten aan het overleg tussen ondernemer en ondernemingsraad en de preventieve toetsing van het instellen van vaste en onderdeelcommissies door de bedrijfscommissie bij de goedkeuring van het reglement af te schaffen. In de praktijk komt het thans voor dat vaste commissies, over de instelling waarvan overeenstemming bestaat tussen de ondernemer en de ondernemingsraad, in de vorm van een voorbereidingscommissie worden gegoten teneinde het preventieve toezicht van de bedrijfscommissie te ontgaan. Ook het bezwaar dat vaste commissies voor de meerderheid uit ondernemingsraadleden moeten bestaan, draagt tot deze praktijk bij. Derhalve stel ik voor om de samenstelling van vaste commissies gelijk te schakelen met die van voorbereidingscommissies en de instelling van alle ondernemingsraadcommissies op dezelfde wijze als volgt te regelen.
Wanneer de ondernemingsraad een commissie wil instellen waartegen de ondernemer bezwaar heeft, kan de ondernemingsraad zich op grond van de hiervoor onder punt 1. geschetste procedure van artikel 36 W.O.R. tot de kantonrechter wenden met het verzoek te bepalen dat de ondernemingsraad de betrokken commissie voor de vervulling van zijn taak redelijkerwijze nodig heeft. Mede met behulp van het advies van de bedrijfscommissie zal de kantonrechter in staat zijn om dit te beoordelen.

11. Ook de bestuursbeslissingen van artikel 1, vierde, vijfde en zesde lid, kunnen naar mijn oordeel heel wel aan betrokkenen zelf worden overgelaten met de mogelijkheid van beroep op de kantonrechter op grond van artikel 36 W.O.R.. De gang van zaken bij artikel 1, vierde lid, zou dan als volgt kunnen worden geregeld.

Een of meer personen die regelmatig in de onderneming arbeid verrichten zonder arbeidsovereenkomst met de betrokken ondernemer wenden zich tot de ondernemingsraad en de ondernemer met het verzoek hun groep voor de toepassing van de wet gelijk te stellen met in de onderneming werkzame personen. Stemmen de ondernemingsraad en de ondernemer beiden in met dit verzoek dan kan een en ander bij de volgende verkiezingen gerealiseerd worden. Stemmen de ondernemingsraad en de ondernemer geen van beiden in met het verzoek, dan wordt het verzoek afgewezen. Stemt alleen de onderne-

- mingsraad -

mingsraad of alleen de ondernemer in met het verzoek, dan legt deze het verzoek voor aan de kantonrechter op grond van de procedure van artikel 36 W.O.R.. De kantonrechter dient vervolgens met behulp van het advies van de bedrijfscommissie te beslissen of de toewijzing van het verzoek voor een goede toepassing van de wet wenselijk is. In verband met ontvankelijkheidsproblemen lijkt het beter om betrokkenen zelf geen ingang bij de kantonrechter te geven, maar de procedure geheel over te laten aan de ondernemingsraad en de ondernemer.

Ditzelfde model kan naar mijn oordeel ook gebruikt worden voor beslissingen omtrent samenvoeging en splitsing van ondernemingen. Omdat samenvoeging van ondernemingen dikwijls wenselijk is teneinde tot de instelling van een ondernemingsraad te komen en dan aan de instelling van een ondernemingsraad vooraf gaat, is daarvoor een aanvullende voorziening nodig. Is nog geen ondernemingsraad ingesteld, dan kunnen de vakorganisaties als bedoeld in artikel 9, tweede lid, onder a, W.O.R. aan de betrokken ondernemer of ondernemers verzoeken om samenvoeging van ondernemingen en instelling van een ondernemingsraad voor de aldus samengevoegde onderneming. Is de ondernemer hiermee akkoord, dan kan hij zonder meer overgaan tot het instellen van de beoogde ondernemingsraad. Heeft de ondernemer bezwaar tegen het instellen van een ondernemingsraad voor de samen te voegen ondernemingen, dan kunnen de vakorganisaties zich terzake op grond van artikel 36 W.O.R. tot de kantonrechter wenden. Deze zal dan weer met behulp van het advies van de bedrijfscommissie moeten beslissen of de toewijzing van het verzoek voor een goede toepassing van de wet wenselijk is. Is de kantonrechter van oordeel dat dit inderdaad het geval is, dan kan hij tegelijkertijd de ondernemer verplichten om een ondernemingsraad in te stellen. Anders dan in de huidige regeling waarbij een door de bedrijfscommissie of de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid uitgesproken samenvoeging in geval van nalatigheid van de ondernemer nog door een afzonderlijke nalevingsprocedure bij de kantonrechter op grond van artikel 36 W.O.R. gevolgd kan worden, kunnen deze beide procedures in de voorgestelde regeling worden gecombineerd. Ook hierdoor kan bij de instelling van een ondernemingsraad dus een belangrijke tijdwinst geboekt worden.

12. Van de civielrechtelijke procedures in de Wet op de ondernemingsraden zou ik de procedure van artikel 36 willen wijzigen overeenkomstig de voorstellen die hiervoor in de punten 1 en 2 zijn uiteengezet, de procedures van de artikelen 21, derde lid, en 26 ongewijzigd willen laten, en de procedure van artikel 27, vijfde lid, willen schrappen. Deze laatste procedure is naar mijn oordeel overbodig naast de procedure van artikel 36, derde lid, die ik zou willen handhaven. Beide procedures hebben immers betrekking op het uitvoeren van een nietig besluit door de ondernemer. Het lijkt voldoende indien de ondernemingsraad zich terzake tot de kantonrechter kan wenden met het verzoek dit te verbieden. Wel lijkt het wenselijk om de eerste twee volzinnen van artikel 27, vijfde lid, te handhaven met dien verstande dat de termijn waarbinnen de ondernemingsraad schriftelijk een beroep op de nietigheid van het besluit kan doen, reeds begint te lopen vanaf het tijdstip dat de ondernemingsraad van het besluit op de hoogte is tot uiterlijk een maand nadat hem is gebleken dat de ondernemer uitvoering of toepassing aan het besluit heeft gegeven. Wanneer de ondernemingsraad zich binnen deze termijn niet schriftelijk op de nietigheid van het besluit beroept, is het besluit derhalve geldig en kan de ondernemer dit besluit uitvoeren.

Samenvatting

De voorstellen in deze adviesaanvrage komen in hoofdzaak op het volgende neer.
De administratiefrechtelijke procesgang bedrijfscommissie - minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid - Afdeling rechtspraak van de Raad van State komt geheel te vervallen, zodat deze instanties hun beslissingsbevoegdheden bij de uitvoering van de Wet op de ondernemingsraden verliezen.
In plaats daarvan wordt de bemiddelende taak van de bedrijfscommissie versterkt en uitgebreid met een zwaarwegende adviestaak ten behoeve van de kantonrechter. De kantonrechter dient een afwijking van dit advies in zijn beslissing uitdrukkelijk te motiveren. De procedure van artikel 36 W.O.R. wordt in verband hiermee aangepast.

- Behalve -

Behalve ten aanzien van uitspraken op grond van de artikelen 17, 18 en 22, is hoger beroep mogelijk bij de ondernemingskamer van het gerechtshof te Amsterdam.

Van de procedures waarin de bedrijfscommissie thans in eerste aanleg een beslissing neemt worden er 12 geïntegreerd met de procedure van artikel 36 W.O.R., nl. de procedures op grond van artikel 1, vierde, vijfde en zesde lid; artikel 15, derde lid (uit te breiden met artikel 15, eerste en tweede lid); artikel 17, eerste lid; artikel 18, derde lid; artikel 22, tweede lid; artikel 27, vierde lid; artikel 31, eerste lid; artikel 33, eerste, tweede en derde lid.

Van de administratiefrechtelijke procedures waarin de bedrijfscommissie thans in eerste aanleg een beslissing neemt worden de procedures van artikel 6, eerste en vierde lid, artikel 8, tweede lid, en artikel 48, tweede lid, geschrapt in verband met het voorstel om het ondernemingsraadreglement bij algemene maatregel van bestuur vast te stellen. Nog eens 4 procedures worden geschrapt omdat zij zonder bezwaar binnen de onderneming kunnen worden opgelost, nl. de procedures op grond van artikel 19, artikel 23, eerste lid, en artikel 23a, vijfde en zesde lid.

De procedure van artikel 13 wordt gelijkgeschakeld met die van artikel 21, derde lid, zodat de beide procedures die betrekking hebben op de rechtspositie van individuele ondernemingsraad- en commissieleden in eerste aanleg bij de kantonrechter aanhangig gemaakt moeten worden. De afzonderlijke schorsingsprocedure wordt geschrapt.

De verschillende procedures voor verzoeken om vrijstelling of ontheffing van de verplichting om een ondernemingsraad in te stellen worden vervangen door één procedure (artikel 5, eerste lid) om ontheffing van deze verplichting te vragen aan de S.E.R. met de mogelijkheid van beroep op het College van Beroep voor het bedrijfsleven. Deze zelfde procedure zal gelden voor het vragen van opheffing van de verplichting om een ondernemingsraad in te stellen op grond van artikel 49a.

- Ten -

Ten gevolge van het vervallen van de genoemde administratief-rechtelijke procesgang komen ook het administratief beroep op de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (artikel 44) en diens vernietigingsrecht (artikel 45) te vervallen.
De procedures van artikel 27, vijfde lid, en artikel 32 worden geschrapt, omdat zij overbodig zijn.

Een artikelsgewijs overzicht van alle beroepsmogelijkheden op grond van de Wet op de ondernemingsraden met de huidige en de voorgestelde procedures is als bijlage bij deze adviesaanvrage gevoegd.

Gelet op het vele voorbereidende werk dat de Commissie ondernemingsraden van uw Raad reeds heeft gedaan, zou ik het op prijs stellen om het advies van uw Raad over deze problematiek zo spoedig mogelijk te mogen ontvangen.

DE MINISTER VAN SOCIALE ZAKEN
EN WERKGELEGENHEID,

BIJLAGE BIJ ADVIESAANVRAGE INZAKE VEREENVOUDIGING VAN DE WET OP DE ONDERNEMINGSRADEN

afkortingen: BC = Bedrijfscommissie
RvS = Afdeling rechtspraak Raad van State
OK = Ondernemingskamer Gerechtshof te Amsterdam
HR = Hoge Raad
CvBB = College van Bercep voor het bedrijfsleven
SER = Sociaal-Economische Raad

Artikel	Omschrijving	Huidige beroepsmogelijkheden	Voorgestelde beroepsmogelijkheden
1 lid 4	toekennen van medezeggenschap aan anderen	BC - minister SZW - RvS	Kantonrechter (met advies BC) - OK - HR
1 lid 5	samenvoeging	BC - minister SZW - RvS	Kantonrechter (met advies BC) - OK - HR
1 lid 6	splitsing	BC - minister SZW - RvS	Kantonrechter (met advies BC) - OK - HR
4 lid 1	vrijstelling	SER (met goedkeuring minister SZW)	schrappen
4 lid 3	vrijstelling	minister SZW (met advies SER)	schrappen
5 lid 1	ontheffing	BC - minister SZW - RvS	SER - CvBB
5 lid 2	ontheffing	minister SZW - RvS	schrappen
6 lid 1	plaatsvervangende OR-leden	BC - minister SZW - RvS	geen beroep (alleen mogelijk met instemming ondernemer)
6 lid 4	afwijkende aantal OR-leden	BC - minister SZW - RvS	geen beroep (alleen mogelijk met instemming ondernemer)
6 lid 4	afwijking actief en passief kiesrecht	BC - minister SZW - RvS	geen beroep (OR beslist in zijn reglement)
8 lid 2	goedkeuring reglement	BC - minister SZW	geen beroep (reglement wordt vastgesteld bij a.m.v.b.; OR beslist over keuzemogelijkheden)
13 lid 1	uitsluiting	BC	Kantonrechter - Rechtbank - HR
13 lid 3	schorsing	BC	schrappen

- 15 lid 1 -

Artikel	Omschrijving	Huidige beroepsmogelijkheden	Voorgestelde beroepsmogelijkheden
15 lid 1	vaste commissies	bij goedgekeuring reglement: BC - minister SZW	Kantonrechter (met advies BC) - OK - HR
15 lid 2	onderdeelcommissies		
15 lid 3	voorbereidingscommissies	BC- minister SZW - RvS	
17 lid 1	gebruik voorzieningen	BC	Kantonrechter (met advies BC) - HR (cassatie in het belang der wet)
18 lid 3	aantal uren en dagen	BC - minister SZW - RvS	Kantonrechter (met advies BC) - HR (cassatie in het belang der wet)
19 lid 1	copie stukken	BC	schrappen
21 lid 3	ontslagbescherming	Kantonrechter - Rechtbank - HR	ongewijzigd
22 lid 2	kosten deskundige	BC	Kantonrechter (met advies BC) - HR (cassatie in het belang der wet)
22 lid 2	kosten rechtsbijstand	geen beroep (ondernemer beslist)	
23 lid 1	bijeenkomen O.V.	BC	geen beroep (OR en ondernemer beslissen samen)
23a lid 5	gang van zaken O.V.	BC - minister SZW - RvS	geen beroep (OR en ondernemer beslissen samen)
23a lid 6	deskundige O.V.	BC	geen beroep (alleen mogelijk met instemming OR en ondernemer)
26	beroepsrecht OR	OK - HR	ongewijzigd
27 lid 4	vervangende goedkeuring	BC - minister SZW	Kantonrechter (met advies BC) - OK - HR
27 lid 5	beroep nietigheid	Kantonrechter - HR (art.100 R.O.)	schrappen
31 lid 1	informatierecht	BC - minister SZW - RvS	Kantonrechter (met advies BC) - OK - HR
32	extra bevoegdheden	SER (met goedkeuring minister SZW)	schrappen

Artikel	Omschrijving	Huidige beroepsmogelijkheden	Voorgestelde beroepsmogelijkheden
33 lid 1	instelling COR		
33 lid 2	instelling GOR	BC - minister SZW - RvS	Kantonrechter (met advies BC) - OK - HR
33 lid 3	instelling COR/GOR		
35a lid 3	beperking bevoegdheden	SER (met goedkeuring minister SZW)	ongewijzigd
36	naleving WOR	Kantonrechter (na bemiddeling BC) - Rechtbank - HR	Kantonrechter (met advies BC) - OK - HR
37	instelling BC's	SER - CvBB	ongewijzigd
38	aanwijzing leden BC's	SER - CvBB	ongewijzigd
41 lid 2	intrekking aanwijzing	SER - CvBB	ongewijzigd
44	beroep besluit BC	minister SZW - RvS	schrappen
45	vernietiging besluit BC	minister SZW - RvS	schrappen
46	aanwijzing bevoegde BC	SER - CvBB	ongewijzigd
46a lid 1	heffingsverordening	SER (met goedkeuring minister SZW)	ongewijzigd
46a lid 5	heffingsaanslag	SER - CvBB	ongewijzigd
48 lid 2	goedkeuring voorlopig reglement	BC - minister SZW	geen beroep (reglement wordt vastgesteld bij a.m.v.b.)
49a	niet-verplichte OR	BC - minister SZW - RvS	SER - CvBB

Samenstelling Commissie Ondernemingsraden

onafhankelijke leden

prof. mr. M.G. Rood (voorzitter)
prof. mr. B.S. Frenkel
prof. dr. M.R. van Gils

werkgeversleden

mr. A.G. Blok	(KNOV)
mr. A.M. Huntjens	(VNO)
mr. F. Koning	(VNO)
mr. C.W.M. Lustenhouwer (per 1-1-1986 opgevolgd door mr. A.G. Blok)	(KNOV)
mr. S.J.L. Nieuwsma	(NCW)
J.J.A. Pennings	(NCOV)

werknemersleden

mr. D. van de Kamp (per 1-5-1986 -tijdelijk- opgevolgd door mr. H. Nentjes)	(CNV)
A.F.M. Krijger	(MHP)
mr. M.W.H. de Leeuw	(FNV)
mr. H. Nentjes	(CNV)
mr. H.W.M.A. Staal	(FNV)

ministeriële vertegenwoordigers

drs. W.A.J. Kerpel	(EZ)
mr. S.C.H. Koning	(Just.)
mr. J.J.H. Maschhaupt	(SZW)
mr. F.W.H. Vink	(SZW)

secretariaat

mr. R.J. Wagemaker
mevr. A. Vredenduin (notulen)

SER Sociaal-Economische Raad

Commissie Ondernemingsraden

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 60
2594 AW Den Haag

Correspondentieadres
Postbus 90405
2509 LK Den Haag

Telefoon 070 - 814341
Telex 32377 ser nl
Telegramadres SECORAAD
Postgiro 33.32.81

Aan de Minister van Sociale Zaken
en Werkgelegenheid

Postbus 20801
2500 EV Den Haag

Betreft	Ons kenmerk	Datum
kosten van rechtsbijstand aan ondernemingsraden	X 7194 Wa/av	21 augustus 1986

1. Bij brief van 3 oktober 1984 (nr. BVA/84/3866) aan de Sociaal-Economische Raad heeft u, mede namens uw ambtgenoten van Justitie en van Economische Zaken, gereageerd op 's Raads advies van 21 oktober 1983 nr. 83/23 over de kosten van rechtsbijstand aan ondernemingsraden.

In die brief spreekt u uw teleurstelling erover uit dat de Raad niet tot een eensluidend advies is kunnen komen. Tevens wijst u op een aantal ontwikkelingen die zijn opgetreden nadat de Raad zijn advies had uitgebracht en die naar uw zienswijze mogelijk alsnog invloed kunnen uitoefenen op de daarin door de Raad ingenomen standpunten.
In de eerste plaats vermeldt u de per 1 januari 1984 in werking getreden maatregelen (wijziging van de Wet rechtsbijstand aan on- en minvermogenden en van de Wet tarieven in burgerlijke zaken) ter beperking van de door de overheid gefinancierde rechtsbijstand.
In de tweede plaats brengt u naar voren dat 's Raads Commissie Ondernemingsraden een advies voorbereidt over mogelijkheden van een vereenvoudiging en vermindering van de geschillenregelingen in de Wet op de ondernemingsraden. Dit advies zou kunnen leiden tot vermindering van de rechtsbijstandskosten of mogelijk zelfs tot oplossing van de problematiek van deze kosten.

U verzocht de Raad te bevorderen dat de Commissie Ondernemingsraden, die het advies over de kosten rechtsbijstand had voorbereid, deze ontwikkelingen overweegt en zich er een oordeel over vormt.

De Raad heeft uw brief ter afdoening in handen gegeven van de commissie.

86372

2. De Commissie Ondernemingsraden bericht u thans als volgt.

In zijn meergenoemd advies was de Raad verdeeld over de vraag of de huidige regeling inzake de kosten van rechtsbijstand aan ondernemingsraden, zoals vervat in art. 22 lid 2 derde volzin van de Wet op de ondernemingsraden, wijziging behoeft.
Een deel van de Raad, bestaande met name uit de werknemersleden, was van oordeel dat de kosten van het voeren van rechtsgedingen door de ondernemingsraad ten laste behoren te komen van de betrokken ondernemer, en bepleitte derhalve een dienovereenkomstige wijziging van art. 22; dit deel stond voorts positief tegenover de in de adviesaanvrage geopperde gedachte inzake de instelling van een rechtsbijstandsfonds.
Een ander deel van de Raad, bestaande met name uit de ondernemersleden, wees het standpunt dat bedoelde kosten voor rekening van de betrokken ondernemer behoren te komen af en concludeerde dat er geen aanleiding is tot wijziging van art. 22.
Beide standpunten werden van een uitvoerige motivering voorzien.

Het beraad in de commissie over uw brief en de daarin gesignaleerde ontwikkelingen heeft niet geleid tot een overbrugging van evenbedoeld meningsverschil noch tot bijstelling van de standpunten.

Van werknemerszijde werd gesteld dat het standpunt dat rechtsbijstandskosten van de ondernemingsraad ten laste dienen te komen van de betrokken ondernemer niet wordt beïnvloed door de wijzigingen die de bovengenoemde twee wetten hebben ondergaan: in dit standpunt ligt immers besloten dat de ondernemingsraad in beginsel niet behoeft terug te vallen op de Wet rechtsbijstand aan on- en minvermogenden en evenmin een beroep behoeft te doen op enigerlei vrijstelling van griffierecht.

Van ondernemerszijde in de Commissie werd betoogd dat bij de totstandkoming van de door u vermelde wetswijzigingen kennelijk over het hoofd is gezien dat er justitiabelen zijn die, zoals de ondernemingsraden, geen eigen inkomen en vermogen hebben en dus geen rechtsbijstandskosten en griffierechten kunnen betalen. Niet kan worden ingezien dat deze omissie ertoe zou moeten leiden dat alsnog wordt ingestemd met een wijziging van de Wet op de ondernemingsraden die zou inhouden dat de kosten van rechtsbijstand van de ondernemingsraden voor rekening komen van de ondernemer, zodat de ondernemer behalve zijn eigen kosten ook die van de ondernemingsraad zou moeten dragen. Gemeend wordt dat er alle reden is om de omissie te herstellen. In dit verband wordt erop gewezen dat de voorstellen die naar verwachting de Raad in een advies over enige tijd zal doen tot vereenvouding van de Wet op de ondernemingsraden op

het punt van gerechtelijke procedures, ertoe zullen bijdragen dat het aantal gevallen waarin deze procedures zullen worden gevoerd, belangrijk zal afnemen: dit betekent dat het totale bedrag van de rechtsbijstandskosten van ondernemingsraden zal verminderen en naar verhouding gering zal zijn. Met andere woorden: er zal sprake zijn van lastenvermindering voor de overheid. Voor de afzonderlijke ondernemer echter zullen, indien hij door een eventuele wijziging van art. 22 van de Wet op de ondernemingsraden gedwongen zou zijn de met een rechtsgeding samenhangende kosten van de ondernemingsraad te betalen, de voorstellen van evengenoemd, binnenkort te verwachten Raadsadvies geen verbetering brengen: hij zou zich in dat geval geplaatst blijven zien voor dubbele hoge kosten. Aan ondernemerszijde blijft men, op grond van de overwegingen uiteengezet in het Raadsadvies, van oordeel dat het onjuist zou zijn, en zou indruisen tegen het rechtsbeginsel dat elk der in een rechtsgeding betrokken partijen zelf de kosten die dat voor ieder van hen meebrengt dient te dragen, wanneer de kosten van rechtsbijstand van de ondernemingsraad zonder meer ten laste van de ondernemer zouden worden gebracht.

prof. mr. M.G. Rood,
voorzitter

mr. R.J. Wagemaker,
secretaris